

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління**

Освітньо-професійна програма: Державна політика
та публічне управління

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Форма здобуття освіти: денна (очна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни»

здобувача *Ємця Дмитрія Олеговича*_____

Науковий керівник: *д.держ.упр., проф. Карлова В.В.* _____

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.* _____

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

Освітньо-професійна програма: Державна політика
та публічне управління

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи
(гарант) освітньо-професійної
програми

А.С. Осьмак

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

_____ 2024 р.

_____ 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти *Ємцю Дмитрію Олеговичу*

очної (денної) форми здобуття освіти

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «27» вересня 2024 р. №1686-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України, нормативно-правових актах у сфері інформаційної безпеки, монографічних дослідженнях та наукових статтях вітчизняних і зарубіжних вчених.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади дослідження контрпропаганди як інструмента інформаційної війни
Розділ 2	Діяльність органів публічної влади у сфері протидії ворожій пропаганді: вітчизняний та зарубіжний досвід
Розділ 3	Розвиток технологій контрпропаганди та їх використання органами публічної влади в протидії інформаційній війні

Об'єкт дослідження:	Інструменти протидії інформаційним війнам
Предмет дослідження:	Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Обґрунтування контрпропаганди як інструмента інформаційної війни, її застосування органами публічної влади у протидії інформаційним впливам та розроблення пропозицій щодо напрямів розвитку

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	1. Уточнити поняття та основні характеристики інформаційної війни. 2. Визначити поняття пропаганди, її види та функції. 3. З'ясувати сутність контрпропаганди як протидії ворожій пропаганді, її цілі та завдання .
У розділі 2	1. Проаналізувати досвід застосування інструментів контрпропаганди органами публічної влади у протидії інформаційним впливам в Україні. 2. Проаналізувати зарубіжний досвід діяльності органів публічної влади у протистоянні інформаційним війнам та можливості використання кращих практик в Україні. 3. Проаналізувати міжнародне співробітництво у сфері протидії дезінформації та пропаганді, основні напрямки співпраці та обміну досвідом
У розділі 3	1. Обґрунтувати пріоритетні напрями протидії ворожій інформаційній діяльності в Україні в сучасних умовах. 2. Визначити засоби протидії ворожій пропаганді російської федерації в Україні. 3. Розробити практичні рекомендації щодо впровадження комплексної стратегії протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам в Україні.

Завдання підготував
науковий керівник

Карлова В.В.

Завдання одержав
здобувач

«29» вересня 2024 р.

Ємець Д.О.

«29» вересня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 84 сторінок, 6 рисунків та список використаних джерел з 79 найменувань.

«Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни»

Об'єкт дослідження – інструменти протидії інформаційним війнам.

Предмет дослідження – контрпропаганда як інструмент інформаційної війни.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування контрпропаганди як інструмента інформаційної війни, її застосування органами публічної влади у протидії інформаційним впливам та розроблення пропозицій щодо напрямів розвитку.

Відповідно до поставленої мети визначені такі *завдання*:

- з'ясувати сутність базових понять дослідження: «інформаційна війна», «пропаганда», «контрпропаганда»;
- проаналізувати досвід застосування інструментів контрпропаганди органами публічної влади у протидії інформаційним впливам в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід діяльності органів публічної влади у протистоянні інформаційним війнам та можливості використання кращих практик в Україні;
- охарактеризувати засоби протидії пропаганді та дезінформації російської федерації в Україні;
- розробити комплексну стратегію протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам в Україні та надати практичні рекомендації органам публічної влади.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні теоретичних засад контрпропаганди як інструменту протидії інформаційним війнам та напрямів діяльності органів публічної влади у сфері застосування контрпропаганди в протидії деструктивним інформаційним впливам.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблені пропозиції щодо розвитку та впровадження технологій контрпропаганди для ефективного протистояння деструктивним інформаційним впливам та ворожій пропаганді в Україні можуть бути використані в практичній діяльності Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та стратегічних комунікацій України, а представлений інформативний матеріал може бути цікавим для фахівців Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України.

Описані пропозиції можуть використовуватися органами публічної влади для розробки та впровадження ефективних стратегій контрпропаганди.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2024.

Ключові слова: пропаганда, контрпропаганда, інформаційні війни, дезінформація, маніпуляція, медіаграмотність, інформаційний простір, стратегії контрпропаганди.

ВІДГУК

про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Державна політика та публічне управління»

Ємця Дмитрія Олеговича

на тему «Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни»

1. *Актуальність теми.* В сучасному світі держави, неурядові організації та навіть окремі особи використовують різні методи для маніпулювання суспільною думкою з метою досягнення власних цілей. Інформаційні війни стали невід'ємною частиною міжнародних відносин. Сьогодні для кожної держави важливого значення набуває пошук ефективних інструментів, які б дозволяли їм протидіяти та мінімізувати наслідки. Також важливою складовою у боротьбі з інформаційними війнами є діяльність відповідних органів публічної влади щодо застосування контрпропаганди в протидії інформаційним впливам. З огляду на зазначене тема кваліфікаційної магістерської роботи є актуальною та потребує окремого дослідження.

2. *Позитивними рисами кваліфікаційної магістерської роботи* є дослідження теоретичних засад контрпропаганди як інструмента інформаційної війни, зокрема уточнення сутності базових понять дослідження, проведений аналіз досвіду діяльності органів публічної влади щодо протидії ворожій пропаганді в Україні та зарубіжних країнах, а також міжнародне співробітництво у сфері протидії пропаганді та деструктивним дезінформаційним впливам.

3. *До самостійних розробок автора слід віднести* запропоновану комплексну стратегію протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам в Україні та практичні рекомендації щодо її впровадження в нашої державі.

4. *Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій* підтверджується тим, що отримані результати дослідження доповнюють науково-теоретичні положення щодо теоретичних засад контрпропаганди як інструмента інформаційної війни та напрямів діяльності органів публічної влади у сфері застосування контрпропаганди в протидії деструктивним інформаційним впливам. Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що пропозиції щодо розвитку та впровадження технологій контрпропаганди для ефективного протистояння деструктивним інформаційним впливам та ворожій пропаганді в Україні можуть бути використані в практичній діяльності Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та стратегічних комунікацій України.

5. *Недоліки роботи.* У роботі доцільно було б зробити більш поглиблене обґрунтування запропонованої комплексної стратегії протидії ворожій пропаганді та дезінформаційним впливам.

6. *Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:* Кваліфікаційна магістерська робота в цілому відповідає вимогам, поставлені індивідуальні завдання виконані на належному рівні. Робота рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».

Науковий керівник
д.держ.упр., професор,
професор кафедри національної економіки
та публічного управління

В.В.Карлова

29 листопада 2024 року

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну магістерську роботу здобувача вищої освіти
Ємця Дмитрія Олеговича
на тему «Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни»

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення полягає в тому, що в сучасному світі, де інформаційні війни стали невід'ємною частиною міжнародних відносин, важливого значення набуває пошук інструментів, які б дозволяли їм протидіяти та мінімізовувати наслідки. Дослідження контрпропаганди як інструменту інформаційної війни є надзвичайно актуальною проблемою у сфері публічного управління, що зумовлюється зростанням ролі інформації у прийнятті управлінських рішень, адже інформаційні впливи можуть бути використані для маніпулювання інформацією та введення в оману суб'єкта прийняття управлінського рішення в органах влади, що може мати серйозні наслідки для суспільства. Держави та інші актори використовують все більш витончені методи для маніпулювання суспільною думкою. У підтвердження цього є подібні дії російської федерації протягом багатьох років проти України,

Якість проведеного дослідження. Основні положення, висновки, сформульовані в роботі базуються на опрацюванні значної кількості наукових джерел, зокрема праць українських та зарубіжних авторів, які спеціалізуються на проблематиці дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналізу, синтезу, індукції та дедукції, які забезпечили комплексність підходу до обґрунтування діяльності органів публічної влади щодо застосування контрпропаганди в протидії інформаційним впливам та розробки рекомендацій щодо напрямів її удосконалення. За допомогою методу порівняння проведено аналіз зарубіжного досвіду діяльності органів публічної влади щодо протидії пропаганді та можливості його використання в Україні. Метод узагальнення дозволив розробити висновки дослідження. Зазначене дозволяє зробити висновок про обґрунтованість результатів дослідження.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. У представленій до розгляду роботі уточнено сутність базових понять дослідження: «інформаційна війна», «пропаганда», «контрпропаганда», охарактеризовано діяльність органів публічної влади в Україні щодо протидії інформаційним впливам, проаналізовано зарубіжний досвід діяльності органів публічної влади у протистоянні інформаційним війнам та можливості використання кращих практик в Україні. До здобутків автора слід віднести запропоновану модель ефективної контрпропагандистської діяльності органів публічної влади. Заслужовують на увагу розроблені автором практичні рекомендації щодо напрямів удосконалення діяльності органів публічної влади у сфері застосування контрпропаганди в протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам.

Зауваження. На нашу думку, доцільно було б у кваліфікаційній магістерській роботі розкрити питання підготовки фахівців у галузі публічного управління та адміністрування щодо протидії інформаційним впливам та використання сучасних інструментів контрпропаганди. Однак це жодним чином не знижує в цілому позитивну оцінку роботи.

Практична значимість висновків і рекомендацій. Представлене до розгляду дослідження може бути цікавим інформативним матеріалом для фахівців Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України у питаннях протидії негативним інформаційним впливам на суспільство. Матеріали кваліфікаційної магістерської роботи можуть бути використані під час проведення занять для студентів університету, спецкурсів з питань протидії інформаційним війнам та їх впливам на суспільство.

Кваліфікаційна магістерська робота Ємця Д. О. відповідає діючим вимогам, рекомендується для публічного захисту та отримання позитивної оцінки, здобувач вищої освіти заслуговує присвоєння кваліфікації магістра з публічного управління та адміністрування.

РЕЦЕНЗЕНТ:

головний спеціаліст відділу атестації

здобувачів наукових ступенів та

організаційного забезпечення

департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації

Міністерства освіти і науки України,

кандидат економічних наук

Андрій ГАСВСЬКИЙ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРПРОПАГАНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ.....	8
1.1. Поняття інформаційної війни: визначення та основні характеристики.....	8
1.2. Поняття, сутність пропаганди та її заборона в міжнародному праві	14
1.3. Контрпропаганда як інструмент протидії ворожій пропаганді	21
РОЗДІЛ 2 ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВОРОЖІЙ ПРОПАГАДИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	28
2.1. Аналіз досвіду діяльності органів публічної влади іноземних держав у сфері протидії пропаганді та дезінформації.....	28
2.2. Досвід діяльності органів публічної влади у сфері контрпропаганди в Україні	35
2.3. Міжнародне співробітництво у сфері протидії ворожій пропаганді.....	43
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ КОНТРПРОПАГАНДИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ.....	48
3.1. Напрями протидії ворожій інформаційній діяльності в Україні в сучасних умовах	48
3.2. Засоби протидії ворожій пропаганді російської федерації в Україні	53
3.3. Впровадження комплексної стратегії протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам.....	58
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасному світі, де інформаційні війни стали невід'ємною частиною міжнародних відносин, важливого значення набуває пошук інструментів, які б дозволяли їм протидіяти та мінімізовувати наслідки. Держави, неурядові організації та навіть окремі особи сьогодні використовують різні методи для маніпулювання суспільною думкою з метою досягнення власних цілей. Швидкий розвиток інформаційних технологій та глобалізаційні процеси посилюють вплив дезінформації та маніпуляцій на суспільну свідомість. Нині пропаганду можна використовувати для просування певних ідей, політичних планів або просто для розповсюдження розбрату та хаосу. У відповідь на пропаганду застосовується контрпропаганда – інформаційний вплив, спрямований на придушення або спростування пропаганди противника. Її можна використовувати для викриття обману, поширення правдивої інформації або просто як інструмент, що дозволяє підірвати будь-яку довіру до ворожого режиму.

Вивчення контрпропаганди як інструменту інформаційної війни є надзвичайно актуальною проблемою у сфері публічного управління, що зумовлюється низкою чинників, зокрема зростанням ролі інформації у прийнятті управлінських рішень. У сучасному світі інформація є ключовим ресурсом для прийняття ефективних управлінських рішень. Пропаганда може бути використана для маніпулювання інформацією та введення в оману суб'єкта прийняття управлінського рішення в органах влади, що може мати серйозні наслідки для суспільства. В епоху Інтернету легко поширити дезінформацію в публічній сфері, що робить контрпропаганду ще більш важливою, оскільки вона стає інструментом допомоги органам влади та громадськості, щоб відрізнити правдиву інформацію від неправдивої та маніпулятивної. Сьогодні відбувається ескалація

інформаційних війн, які стають дедалі більш агресивними. Держави та інші актори використовують все більш витончені методи для маніпулювання суспільною думкою. У підтвердження цього є подібні дії російської федерації протягом багатьох років проти України, а нині інформаційна війна стала складовою збройної агресії проти нашої держави.

З огляду на зазначене, зростає роль контрпропаганди у протидії інформаційним війнам проти нашої держави та захисті демократичних інституцій і процесів прийняття управлінських рішень, що вимагає ефективної діяльності органів публічної влади щодо застосування контрпропаганди в протидії інформаційним впливам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу дослідження складають праці вітчизняних дослідників, у яких розглядаються різні аспекти інформаційних війн та пропагандистських технологій, таких як: О.Волянук [5] А.Близнюк [1], В.Жадько [3], Б.Прокопенко [10] та інших. Окремим питанням застосування контрпропаганди у протидії інформаційним війнам присвячені праці зарубіжних дослідників Е.Ваттеля [15], М.Валлера [75], В.Гаррісона [11], Ж.Елюля [23], Х.Пападакіса [12], Г.Ромерштайна [18].

Втім, подальші дослідження необхідно спрямовувати на вивчення новітнього досвіду ведення інформаційних війн, зокрема між росією та Україною, аби правильно визначати сучасні ефективні інструменти протидії ворожій пропаганді, дезінформаційним впливам на суспільство та відповідне реагування органів публічної влади на них.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування контрпропаганди як інструмента інформаційної війни, її застосування органами публічної влади у протидії інформаційним впливам та розроблення пропозицій щодо напрямів розвитку.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- з'ясувати сутність базових понять дослідження: «інформаційна війна», «пропаганда», «контрпропаганда»;

- проаналізувати досвід застосування інструментів контрпропаганди органами публічної влади у протидії інформаційним впливам в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід діяльності органів публічної влади у протистоянні інформаційним війнам та можливості використання кращих практик в Україні;
- охарактеризувати засоби протидії пропаганді та дезінформації російської федерації в Україні;
- розробити комплексну стратегію протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам в Україні та надати практичні рекомендації органам публічної влади.

Об'єкт дослідження – інструменти протидії інформаційним війнам.

Предмет дослідження – контрпропаганда як інструмент інформаційної

війни.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених у кваліфікаційній магістерській роботі завдань було використано наступні методи: аналізу та синтезу – для уточнення базових понять дослідження: «інформаційна війна», «пропаганда» та «контрпропаганда»; порівняльного аналізу – для аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду діяльності органів публічної влади у протистоянні інформаційним війнам та можливості використання кращих практик в Україні; логічний – для формування власних пропозицій щодо розвитку та впровадження технологій контрпропаганди в Україні; узагальнення – для формування висновків дослідження та розроблення практичних рекомендацій органам влади щодо впровадження стратегії протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам в Україні.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні теоретичних засад контрпропаганди як інструмента протидії інформаційним війнам.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблені пропозиції щодо розвитку та впровадження технологій

контрпропаганди для ефективного протистояння деструктивним інформаційним впливам та ворожій пропаганді в Україні можуть бути використані в практичній діяльності Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та стратегічних комунікацій України, а представлений інформативний матеріал може бути цікавим для фахівців Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України.

Описані пропозиції можуть використовуватися органами публічної влади для розробки та впровадження ефективних стратегій контрпропаганди.

Інформаційною базою дослідження є матеріали Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України, нормативно-правові акти у сфері інформаційної безпеки, законодавчі акти іноземних країн та міжнародних організацій, цифрові платформи, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі досліджено сутність, поняття інформаційних війн, з'ясовано основні характерні риси пропаганди та контрпропаганди та інструменти, які використовуються під час їх застосування.

У другому розділі здійснено аналіз досвіду діяльності органів публічної влади щодо протидії ворожій пропаганді в Україні та зарубіжних країнах, а також міжнародне співробітництво у сфері протидії пропаганді та деструктивним дезінформаційним впливам з боку інших країн.

У третьому розділі охарактеризовано напрями протидії ворожій інформаційній діяльності в Україні в сучасних умовах, проаналізовано засоби протидії ворожій пропаганді російської федерації в Україні., обґрунтовано впровадження комплексної стратегії протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам.

Апробація дослідження. Результати дослідження представлені автором на 91-ій щорічній студентській науковій конференції «Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку України» (м. Київ, 15 квітня – 19 травня 2024 року) [77].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРПРОПАГАНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

1.1. Поняття інформаційної війни: визначення та основні характеристики

Для початку уточнимо, що слід розуміти під поняттям «інформаційна війна». Почнемо з того що інформаційна війна – це комплекс заходів, спрямованих на отримання інформаційної переваги над противником. Вона включає в себе контроль власного інформаційного простору, захист доступу до власної інформації, а також активне збирання, використання та маніпулювання інформацією противника. Крім того, інформаційна війна передбачає цілеспрямоване руйнування інформаційних систем супротивника та перешкоджання вільному обміну інформацією на теренах ворожої держави [1].

Інформаційні війни як явище в історії людства виникли ще до нашої ери. Можна згадати Старий Завіт, а саме такого персонажа як Гедеон, який під час воєн дуже часто вдавався до залякувань ворога, а прославився він тим, що завдяки дезінформації зміг посіяти сум'яття в стані супротивника, та здобути перемогу над чисельнішим військом [2]. Також можна привести чимало прикладів з історії давнього Риму як республіки так і імперії., де дуже вміло використовували герольдів, задля поширення інформації вигідної для правителів чи сенату. Як правило вони повідомляли про новини таким чином, аби грати на суспільних настроях в цілях тих, хто їм заплатив або підкупив. Також було не рідкістю проведення різних популістичних заходів, таких як: роздача зерна, тріумфи, безкоштовні лазні для громадян, вистави та гладіаторські бої в амфітеатрах, спортивні ігри, тощо. Все це як правило робилось задля набуття

народної популярності, або для відведення уваги громадськості від нагальних проблем.

Навіть розповсюдження таких світових релігій як християнство чи мусульманство, були своєрідними інформаційними війнами з іншими релігіями, та тогочасним соціальним устроєм і традиціями. Цей процес лише набрав обертів з винайденням нових методів поширення інформації та технологічним і соціальним прогресом людства. Саме в XX столітті, коли газети, радіо а згодом і телебачення стали засобами масової інформації, поширювана ними інформація стала справді масовою. Вже у 20-их роках XX століття США вела низку іспаномовних радіопередач на теренах Північної та Південної Америк задля пропаганди демократичних цінностей та створення позитивного іміджу США як країни, так і для її громадян. Подібним займались і такі великі колоніальні країни як Великобританія та Франція, тільки вже на теренах своїх колоніальних імперій, з метою “м’якого” придушення протестних настроїв серед місцевого населення, та зміцнення легітимності і мандату на управління цими територіями [3].

Але справжніми новаторами на цьому поприщі були італійці, а саме Королівство Італії часів прем’єр міністра Беніто Муссоліні. Надзвичайно ефективними популістично-пропагандистськими проектами були:

- Битва за Ліру
- Битва за Зерно;
- Битва за Народжуваність;
- Битва за Південну проблему;
- Війна з мафіозі.

І хоче не всі з цих проєктів були економічно успішними, вони змогли зміцнити політичну стійкість фашистської партії, та зробити Беніто Муссоліні популярним лідером.

Також варто згадати про інші новаторські пропагандистські методи які використовував Беніто Муссоліні, це були: публічна заготівля пшениці за його особистої участі, робота серед звичайних працівників з осушування Понціанських

боліт, особиста участь в різних спортивних заходах та змаганнях, полювання на дичину з медійним висвітленням, показова участь в будівництвах, і т.д. Ці методи і досі успішно використовуються сучасними диктаторами як Лукашенко та Путін. Таким чином Беніто Муссоліні створював позитивний імідж не тільки серед власного населення, а і за кордоном, що вилилось у створення аналогічних партій по всьому світі, та певного ореолу нової та справедливої ідеології для звичайних людей, на противагу комунізму [4].

В свою чергу Німеччина в 30-их роках XX ст., після приходу до влади нацистів переймала досвід у південного сусіда, та навіть удосконалювала його. Значним прогресом було розповсюдження радіомовлення на території компактного проживання німецького населення в Польщі та Чехословаччині, задля розпалювання сепаратистських настроїв, та підриву довіри до урядів цих країн. Тут можна провести ідентичну аналогію з нашим східним сусідом.

Тоді ж, починаючи з 1933 року Німеччина розв'язала справжню радіовійну з Австрією з метою підбурення населення до приєднання до Великої Німеччини. Саме тоді з'явилося і набуло поширення поняття "інформаційний агресор" [5].

Друга світова війна стала справжнім полігоном для випробування новітніх методів пропаганди. Нацистська Німеччина та її союзники, СРСР та країни блоку союзників досягли в цьому справжньої майстерності. Їхні пропагандистські машини були здатні формувати масову свідомість, мобілізувати нації на війну та підтримувати бойовий дух протягом тривалих періодів. Зокрема:

Нацистська Німеччина: німецька пропаганда, очолювана Йозефом Геббельсом, була зразком тоталітарної пропаганди. Вона використовувала всі доступні засоби масової інформації: радіо, кіно, пресу, плакати, тощо. Ключовими темами були расова чистота, націоналізм, антисемітизм, культ фюрера. Німецька пропаганда була спрямована на створення образу ворога (євреї, комуністи, демократичні країни) та виправдання агресивної політики Німеччини.

СРСР: радянська пропаганда, хоча і відрізнялася від нацистської за ідеологією, за методами була дуже схожа. Вона також використовувала всі доступні засоби масової інформації для формування масової свідомості. Ключовими темами були боротьба з фашизмом, будівництво соціалізму, культ особи Сталіна. Радянська пропаганда була спрямована на мобілізацію населення на боротьбу з німецькими загарбниками та підтримку радянського ладу.

Країни-союзники: хоча і були демократичними країнами, на час війни вдавались до використання авторитарних інструментів, задля підтримки стабільності у власних країнах, та активної протидії ворожій пропаганді, використовуючи іноді неправдиву інформацію задля успішного ведення інформаційної війни. Так, Великобританія стала рупором радіомовлення для окупованих нацистами країн, надаючи як ресурси так і всебічну підтримку урядам в екзилі для їх інформаційної діяльності.

Холодна війна, що розгорнулася між США та СРСР після Другої світової війни, була не лише збройним протистоянням, а й запеклою боротьбою за свідомість людей. Інформаційна війна стала невід'ємною частиною цього глобального конфлікту, і обидві супердержави використовували всі доступні їм засоби для поширення своєї ідеології та дискредитації противника.

Одним з найважливіших інструментів тогочасної інформаційної війни було радіо. "Голос Америки" та "Радіо Свобода" з одного боку та "Радіо Москва" з іншого - мовили на аудиторію противника, намагаючись підірвати довіру до існуючого ладу та сформувати бажаний образ своєї країни.

Слід зазначити, що новими методами боротьби в цій сфері були: обміни студентами, концерти, виставки, спортивні змагання, тощо, які використовувалися для демонстрації переваг своєї системи та залучення симпатій на міжнародній арені. Також активно використовувались агенти впливу, які працювали у ворожих країнах, намагаючись підірвати політичну стабільність та сприяти зміні режимів.

Цей досвід є дуже цікавий тим, що інформаційна війна торкалась всіх

сфер життя двох ворогуючих таборів, а не лише військового сектору. Це стосувалось як цензури ЗМІ, так і існування постійного духу змагання, який спонукав громадян не лише демонізувати ворожий режим, а й мотивував на більш старанну працю та єднання навколо спільних проєктів, і відданість державним інтересам.

Космічна гонка, що розгорнулася між СРСР та США під час Холодної війни, була не лише змаганням за досягнення наукових вершин, а й новим фронтом інформаційної війни. Кожне досягнення в космосі використовувалося для підтвердження власної ідеологічної переваги та дискредитації противника [6].

Нині світ пронизаний цифровими технологіями та глобальною мережею Інтернет, став ареною нових видів конфліктів, серед яких особливе місце посідають інформаційні війни. На відміну від класичних військових конфліктів, інформаційні війни ведуться за допомогою маніпуляції інформацією, дезінформації, кібератак та інших інструментів впливу на суспільну свідомість.

Сучасні інформаційні війни використовують широкий спектр інструментів, від простих ботів, що поширюють масові повідомлення, до складних алгоритмів *deepfake*, які дозволяють створювати фальшиві відео та аудіозаписи. Соціальні мережі стали ідеальним середовищем для поширення дезінформації, оскільки дозволяють досягти великої аудиторії в найкоротші терміни. Крім того, кібератаки на критичну інфраструктуру та втручання у виборчі процеси стали потужними інструментами дестабілізації суспільств і підриву довіри до державних інститутів.

Цілі таких війн різноманітні: дестабілізація суспільства, маніпуляція громадською думкою, втручання у внутрішні справи інших країн, економічний шантаж. Наслідки ж можуть бути катастрофічними: поляризація суспільства, підриз довіри до інститутів, ерозія демократії, глобальна нестабільність.

Для захисту від інформаційних атак необхідно розвивати медіаграмотність населення, підтримувати незалежні ЗМІ, захищати критичну інфраструктуру та сприяти міжнародному співробітництву. Сучасні інформаційні війни є складним і

багатогранним явищем, яке вимагає комплексного підходу до вирішення. Лише об'єднавши зусилля влади і суспільства можна ефективно протидіяти цьому явищу.

Наразі самою новою технологією є Deepfake, це потужна технологія, яка використовує штучний інтелект для створення надзвичайно реалістичних відео та аудіо підробок. За допомогою deepfake можна підмінити обличчя людини в будь-якому відео, змусити відому особистість сказати що завгодно або створити фальшиві новини, які важко відрізнити від справжніх. Ця технологія створює серйозну загрозу для демократії, оскільки її можна використовувати для маніпуляції виборами, дискредитації політичних опонентів та поширення ненависті. Наприклад, під час президентських виборів у США 2020 року з'явилися численні deepfake-відео, які маніпулювали висловлюваннями кандидатів. Для боротьби з deepfake розробляються спеціальні програмні засоби для виявлення підробок, але ця технологія постійно розвивається, що ускладнює завдання виявлення фейків [7].

Швидкість змін технологій, глобальний характер проблеми та поляризація суспільства ускладнюють боротьбу з дезінформацією. Потужні держави, такі як росія та Китай, активно використовують інформаційні війни для досягнення своїх геополітичних цілей. Гібридна війна, яка поєднує військові, політичні, економічні та інформаційні засоби, стає все більш поширеною.

Інформаційні війни підривають демократичні процеси, посилюють поляризацію суспільства та сприяють авторитарним режимам. Для захисту демократії та свободи слова необхідно об'єднати зусилля на міжнародному рівні.

Інформаційні операції, що включають дезінформацію, чорний піар, провокації та кібератаки, є ще одним важливим інструментом у сучасних інформаційних війнах. Також соціальні мережі відіграють все більшу роль у формуванні суспільної думки. Вони дозволяють людям швидко поширювати інформацію, обмінюватися думками та організовуватися навколо спільних інтересів. Однак, ця ж швидкість і доступність роблять їх вразливими для

маніпуляцій та поширення дезінформації [8].

Інформаційні війни – це складне і багатогранне явище, яке супроводжує людство протягом всієї історії. Від давніх часів, коли інформація поширювалася за допомогою гонців та усних розповідей, до сучасних цифрових технологій, інформаційні війни завжди були інструментом впливу на суспільство.

Майбутнє інформаційних війн передбачити складно. Швидкий розвиток технологій постійно породжує нові виклики та загрози. Однак, одне можна сказати точно: інформаційні війни будуть залишатися актуальною проблемою ще довго, і від здатності протистояти їм залежатиме майбутнє демократії та свободи.

1.2. Поняття, сутність пропаганди та її заборона в міжнародному праві

Термін "пропаганда" має досить довгу і цікаву історію. Його коріння тягнуться від католицької церкви, де воно спочатку використовувалося для позначення діяльності з поширення віри. Організація, створена для цієї мети, називалася "Congregatio de Propaganda Fide". Згодом цей термін почав використовуватися в більш широкому сенсі, набуваючи негативного відтінку. Його стали асоціювати з маніпулятивними методами впливу на громадську думку, з поширенням дезінформації та спотворенням фактів [10].

Особливо яскраво це проявилось в XX столітті, під час світових воєн та тоталітарних режимів. Пропаганда стала потужним інструментом політичної боротьби, використовувалася для мобілізації мас, виправдання воєнних злочинів та дискредитації противників.

Марксистська теорія також внесла свій вклад у розвиток поняття "пропаганда". В.Ленін розробив детальну концепцію пропаганди та агітації, які, на його думку, були необхідними для досягнення політичних цілей. Він розрізняв пропаганду, як метод впливу на освічену частину суспільства, та агітацію, як

спрощений метод впливу на маси. Разом ці методи складали так званий "агітпроп", який широко використовувався в радянській пропаганді.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти висновку, що значення визначення терміну "пропаганда" є неоднозначним і залежить від контексту в якому він вживається. В позитивному значенні цей термін пов'язаний з поширенням ідей, в негативному сенсі – асоціюється з маніпуляцією та обманом. Сьогодні пропаганда продовжує активно використовуватися в політиці, рекламі, а також в соціальних мережах. Тому вміння розпізнавати пропаганду та критично оцінювати інформацію є важливою навичкою для кожної людини.

Пропаганда – це цілеспрямоване поширення інформації, яка може включати факти, аргументи, чутки, напівправду чи пряму брехню, з метою вплинути на громадську думку. Найчастіше вона поширюється засобами масової інформації [9]. Простіше кажучи, пропаганда – це спроба маніпулювати сприйняттям людей, використовуючи різноманітні символи: слова, жести, образи, музику тощо. Мета такої маніпуляції полягає у тому, щоб сформувати певні переконання, погляди або спонукати до певних дій.

Ключові відмінності пропаганди полягають у її цілеспрямованості та наголосі на маніпуляції. Пропагандисти обирають інформацію, аргументи та символи, які, на їхню думку, найбільш ефективно вплинуть на аудиторію. Вони можуть свідомо спотворювати факти, уникати висвітлення важливої інформації або навіть просто брехати.

Порівняно навмисна вибірковість і маніпулювання також відрізняють пропаганду від освіти. На відміну від пропаганди, освіта спрямована на розвиток критичного мислення. В освітньому процесі представлені різні погляди на проблему, а учням надається можливість самостійно аналізувати інформацію та робити висновки. Проте, межа між пропагандою та освітою може бути розмитою. Деякі пропагандисти можуть вважати свою діяльність освітньою, переконані, що вони поширюють істину. З іншого боку, люди, які сліпо вірять у пропаганду, можуть сприймати її як об'єктивну інформацію.

Пропаганда – це потужний інструмент впливу на суспільну свідомість. Здатність розпізнавати пропаганду та критично оцінювати інформацію є важливою навичкою в сучасному світі. Основними ознаками пропаганди є цілеспрямованість, маніпуляція, емоційність, повторюваність, спрощення. Як захиститися від пропаганди: потрібно критично оцінювати інформацію, аналізувати джерело інформації, розвивати критичне мислення, обговорювати інформацію з іншими людьми. Тому важливо завжди залишатися критичними і не приймати на віру нічого без доказів.

Визначити цілі пропагандистської кампанії досить просто, якщо мова йде про поширення відносно безпечних, корисних і простих ідей. Однак, коли метою пропаганди є навернення великої кількості людей у нову релігію або соціальний лад, або ж спонукання до таких радикальних дій, як війна чи революція, визначення цілей стає значно складнішим. Це ще більше ускладнюється проблемами вибору засобів для досягнення цілей та необхідністю встановлення проміжних цілей: така кампанія, як правило, триває довго і потребує багатоступінчатого планування.

Пропагандистам може бути важко точно визначити, навіть для себе, якими саме віруваннями, цінностями чи діями вони хочуть досягти поставленої цілі, в які проміжки часу, серед різних типів людей. Часто бувають залучені дуже значущі та традиційні комплекси цінностей, такі як престиж, ментальна складова, якість життя і навіть саме життя або військова безпека цілих націй або регіонів, а в наш час навіть небезпека знищення усього людства. У такій ситуації виникає маса складних і гострих дилем цінностей: чи варта військова чи революційна перемога ціни економічної руїни? Чи можна досягти бажаного ступеня індивідуальної свободи без надмірної втрати соціальної рівності? Чи варте швидше досягти цілей ціною набагато більшої кількості людських страждань? Чи слід чинити військові злочини, щоб виграти війну? Коротко кажучи, питання полягає в тому, на що готові пропагандисти, аби досягти поставленої мети [11].

Чому ми розглядаємо пропаганду крізь призму міжнародного права? Припустимо, ми можемо довести, що певні форми міжнародної пропаганди є прямим порушенням міжнародного права. Логічним запитанням у відповідь може бути: "І що з того, якщо міжнародна пропаганда незаконна?"

Щоб відповісти на це запитання, потрібно розуміти роль права в міжнародних відносинах. З одного боку, навіть доведене порушення міжнародного права не гарантує, що держава відразу припинить такі дії. З іншого боку, жодна держава не хоче бути відомою як порушник міжнародного права. В історії міжнародних відносин майже неможливо знайти приклад держави, яка б відкрито заявила: "Нам байдуже до міжнародного права, ми робитимемо все, що захочемо". Замість цього, держави зазвичай намагаються заперечувати існування таких норм, або тлумачили їх на свою користь, або використовували різноманітні юридичні хитрощі, аби приховати свої дії. Однак, жодна держава не визнає себе порушником закону.

Дослідження історії пропаганди чітко демонструє: коли на пропаганду спрямовували дипломатичні протести або інші офіційні міжнародні види тиску базуючись на законних підставах, мало хто заперечував непорушність міжнародного права. Найчастіше держава, яку звинувачували в пропаганді, або змінювала свою поведінку, або намагалася приховати свою діяльність, або, в кращому випадку, намагалася привести її у відповідність до міжнародних норм.

Намагаючись організувати закони про пропаганду на систематичній основі, ми почали з розділення на пропаганду, яку здійснює держава, та пропаганду, яку здійснюють окремі особи. Ділячи на ці два основні підрозділи, ми розділили незаконну пропаганду на три категорії: підбурювальна (пропаганда війни), підривна та наклепницька. Нарешті, щодо кожного з трьох видів пропаганди, незалежно від того, здійснюється вона державою чи окремою особою, ми методично шукали п'ять джерел міжнародного права, які Міжнародний суд зобов'язаний застосовувати відповідно до статті 38 свого Статуту: «міжнародний конвенційний суд», «міжнародний звичай», «загальні

принципи права визнані цивілізованими націями», «допоміжні засоби для визначення норм права», «судові рішення та вчення найбільш висококваліфікованих публіцистів різних націй». Дозвольте нам вказати висновки, зроблені в ході цього дослідження, намагаючись надмірно не накопичувати підтверджуючу документацію [12].

Пропаганда війни, особливо державна, є грубим порушенням міжнародного права. Цей висновок підтверджується всіма основними джерелами міжнародного права: міжнародними договорами, міжнародним звичаєм, загальними принципами права та судовою практикою.

Статут ООН прямо забороняє загрозу силою або її застосування проти інших держав. Що стосується договорів, то можна почати з пункту 4 статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй, де йдеться про те, що «члени утримуються у своїх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави» [13].

Нюрнберзький трибунал встановив, що агресивна війна є міжнародним злочином. Пропаганда, що підбурює до війни, є невід'ємною частиною підготовки до агресії і, відповідно, також є міжнародним злочином [13].

Міжнародне право також однозначно засуджує пропаганду війни. Численні резолюції ООН та виступи авторитетних юристів підтверджують, що світова спільнота вважає таку пропаганду неприпустимою.

Загальні принципи права забороняють підбурювання до вчинення злочинів. Оскільки війна є міжнародним злочином, то й підбурювання до війни також є злочином.

Судова практика, зокрема, вироки на Нюрнберзькому чи то Гаазькому трибуналах, чітко встановлюють відповідальність за пропаганду, що сприяє агресивній війні.

Важливим питанням у контексті нашого дослідження є: чому пропаганда війни є такою небезпечною? На нашу думку, на дане питання можна відповісти за допомогою наступних аргументів, зокрема, тому що вона:

- підриває міжнародний мир та безпеку: пропаганда війни створює атмосферу ненависті та недовіри між народами, що може призвести до конфліктів.
- порушує суверенітет інших держав: вона підриває основний принцип міжнародних відносин – рівноправність і незалежність держав.
- підриває довіру до міжнародного права: вона демонструє зневагу до міжнародних норм і принципів.

Незаконність підривної пропаганди в міжнародному праві має більш давню історію, ніж заборона пропаганди війни. Це пояснюється тим, що протягом значної частини історії міжнародного права офіційна війна не вважалася незаконною, тоді як будь-які спроби втручання у внутрішні справи інших держав шляхом підривної діяльності завжди були поза законом.

Оскільки підбурювання до незаконних дій само по собі є порушенням, держави зобов'язані утримуватися від поширення пропаганди, спрямованої на підриив урядів інших країн. Цей принцип підтверджується довгою історією міжнародного звичаєвого права. Наприклад, Французький Конвент був змушений відкликати свій декрет про підтримку революційних рухів в інших країнах через його протиріччя міжнародному праву.

Генеральна Асамблея ООН неодноразово засуджувала дії, спрямовані на підриив стабільності в інших державах. Резолюція "Основи миру" 1949 року закликала всі країни утримуватися від втручання у внутрішні справи інших держав. Проєкт кодексу про злочини проти миру та безпеки людства також включає пункт про заборону підбурювання до громадянських конфліктів в інших країнах [14].

Авторитетні юристи також підтримують цю позицію. Зокрема Емер де Ваттель, класик міжнародного права, зазначав, що держави не мають права втручатися у внутрішні справи інших країн [15].

Однак, на практиці багато держав ігнорували цю норму. Наприклад, під час Холодної війни багато країн підтримували революційні рухи в інших країнах.

Сполучені Штати, зокрема, ініціювали "Тиждень поневолених націй", який фактично закликав до повстань у країнах, що перебували під комуністичним режимом.

Наклепницька державна пропаганда, хоча і є загальновизнаним злом, має більш складну юридичну природу, ніж інші види пропаганди. Незважаючи на те, що існує загальна згода щодо незаконності зневажливих висловлювань на адресу інших держав, на практиці це правило часто порушується.

Хоча таке порушення не зводить нанівець саме правило, воно підкреслює необхідність пошуку більш значущих правових підстав для боротьби з наклепницькою пропагандою. Одним із таких джерел є загальні принципи права, визнані цивілізованими націями.

Аналіз національних законодавств показує, що заборона клевети є універсальним принципом права. Цей принцип має глибокі історичні корені, про що свідчить, наприклад, Коран та ранні англійські судові прецеденти. Міжнародні договори також містять норми, що забороняють наклепницьку пропаганду. Прикладом можуть бути латиноамериканські конвенції та Женевська конвенція про використання телерадіомовлення в інтересах миру.

Принцип заборони клевети є одним із загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями. Хоча на практиці це правило часто порушується, його юридична сила не підлягає сумніву. Міжнародне співтовариство має продовжувати зусилля з метою забезпечення дотримання цього принципу [16].

Розглянувши відповідальність держави за державну пропаганду, яка встановлена міжнародним правом, перейдемо до питання відповідальності держави за дії приватних осіб. Хоча основне правило полягає в тому, що держава не несе відповідальності за дії своїх громадян, існують винятки.

Винятки з цього правила включають ситуації, коли держави укладають договори, де беруть на себе додаткові зобов'язання, або коли підривна діяльність окремих осіб досягає масштабів тероризму. Також, держави зобов'язані

припиняти підготовку терористичних операцій проти інших держав на своїй території, включаючи придушення відповідної пропаганди. Держави несуть відповідальність за наклеп на іноземних дипломатів, а також зобов'язані контролювати радіомовлення на своїй території, щоб запобігти поширенню пропаганди, яка закликає до війни або підриває стабільність інших держав [17].

Підсумовуючи наш аналіз міжнародного права, в частині, що стосується пропаганди, можна зробити такі висновки. Держави несуть пряму відповідальність за свою пропаганду, яка має підбурювальний, підливний або наклепницький характер. Щодо відповідальності держав за дії окремих осіб, то вона існує лише за певних умов, таких як порушення міжнародних договорів або підтримка терористичної діяльності. Окремі особи також несуть відповідальність за свої дії, особливо якщо вони діють від імені держави. Відповідальність за приватну пропаганду менш розвинена в міжнародному праві, але багато національних законодавств передбачають покарання за такі дії.

Незважаючи на досягнення в цій галузі, існує ще багато невирішених проблем. Зокрема, необхідно дослідити, як ефективно контролювати пропаганду на міжнародному рівні, не порушуючи при цьому національних правових систем. Також важливо розробити ефективні механізми відповідальності та санкцій за порушення норм міжнародного права в галузі пропаганди.

Ми встановили, що існує міцна правова основа для боротьби з небезпечною пропагандою. Залишається лише визначити політичну волю міжнародного співтовариства в цій сфері, для реалізації цих норм на практиці. Завданням для подальших дискусій є розробка ефективних механізмів контролю та відповідальності в цій сфері.

1.3. Контрпропаганда як інструмент протидії ворожій пропаганді

Слід зазначити, що поняття контрпропаганди має різні трактування, які залежать від контексту та цілей, які переслідує дослідник. Наприклад, Герберт Ромерштайн, колишній директор Управління США з протидії радянській дезінформації, визначає контрпропаганду як: «ретельно підготовлені відповіді на фальшиву пропаганду з метою спростування дезінформації та підриву авторитету пропагандиста [18]. Його трактування визначає наміри контрпропаганди як спочатку протидію пропаганді, а потім підриву довіри до пропагандистів. З іншого боку, полковник армії США Вільям Гаррісон чийі дослідження зосереджуються на телерадіомовленні як методі пропаганди та публічної дипломатії, дає більш детальне визначення контрпропаганди. Він визначив контрпропаганду як «дії, спрямовані на дискредитацію використання супротивником засобів масової інформації для підтримки своїх національних ідей шляхом впливу на думки, емоції, ставлення чи поведінку американської та дружніх аудиторій».. Ці два приклади демонструють, що розуміння контрпропаганди може відрізнитися залежно від того, на які аспекти цього явища звертає увагу дослідник. Проте обидва визначення підкреслюють її взаємозв'язок з пропагандою, а також фокусний характер, спрямований на думки та поведінку аудиторії [19].

Конкретні відмінності між цими визначеннями полягають у тому, що Герберт Ромерштайн зосереджується на спростуванні дезінформації та підриві довіри до пропагандистів, тоді як Вільям Гаррісон акцентує увагу на дискредитації використання ЗМІ для пропаганди. Перший не деталізує конкретні методи контрпропаганди, тоді як другий вказує на використання ЗМІ.

Контрпропаганда – це форма комунікації, яка складається з різних повідомлень та способів їх поширення, які використовуються для протидії пропаганді, яка прагне вплинути на дії чи погляди цільової аудиторії (рис.1.2). Як і пропаганда, вона активно використовує різноманітні методи для донесення своєї інформації до цільової аудиторії, проте має принципову відмінність:

контрпропаганда діє в обороні, реагуючи на конкретні маніпулятивні повідомлення [20].

Рис.1.2 – Складові контрпропаганди.

Джерело : створено автором на основі [21].

Складовими контрпропаганди є:

- *цілеспрямованість*: контрпропаганда фокусується на конкретних пропагандистських наративах, розкриваючи їхню неправдивість та маніпулятивність.
- *фактологічність*: на відміну від пропаганди, яка часто оперує емоціями та упередженнями, контрпропаганда базується на фактах та доказах.
- *критичність*: контрпропаганда заохочує критичне мислення, закликаючи аудиторію аналізувати інформацію та не довіряти їй сліпо.
- *проактивність*: контрпропаганда не лише реагує на пропаганду, але й намагається формувати в аудиторії стійкість до маніпуляцій.

Оскільки літературних джерел з цієї проблеми надзвичайно багато, так само як існує і значна кількість наукових праць, в яких досліджуються різні

аспекти контрпропаганди, однозначної відповіді на те, як ефективно протидіяти ворожій пропаганді, не існує. Більшість науковців, наукових установи та органів влади пропонують безліч підходів, стратегій та рекомендацій, які ґрунтуються на результатах численних досліджень. Частина цих підходів має яскраво виражену політичну складову, оскільки їх автори намагаються вплинути на прийняття певних політичних рішень. Інші ж, навпаки, є досить спекулятивними та драматичними, метою яких є привернення уваги до потенційної небезпеки. Крім того, існують підходи, що зосереджені на вузьких аспектах інформаційного впливу, наприклад, розробці інструментів для перевірки фактів [22].

Щоб бути ефективною, контрпропаганда має бути націлена на ту саму аудиторію, що й пропагандистське повідомлення, і часто може використовувати ті самі методи.

Чим довше пропаганда залишається без відповіді, тим міцніше вона закріплюється в свідомості людей. Олівер Карлсон зазначає, що спростувати вже укорінені переконання набагато складніше, ніж попередити їх формування. Це пов'язано з тим, що люди мають природну схильність до підтвердження власних поглядів, ігноруючи інформацію, яка їм суперечить.

Психологічні дослідження показують, що ефективність контрпропаганди значною мірою залежить від своєчасності її застосування. Чим раніше ми починаємо протидіяти маніпулятивним повідомленням, тим менше шансів у них закріпитися в свідомості аудиторії.

Французький вчений Жак Елюль звертає увагу на те, що люди більше схильні довіряти інформації, яка стосується актуальних проблем. Тому контрпропаганда має бути оперативною, щоб не втратити свою актуальність. Таким чином, ефективна протидія пропаганді вимагає швидкої реакції. Затримка з контрпропагандою може призвести до того, що маніпулятивні повідомлення міцно укоріняться в свідомості людей і стануть основою для їхніх дій та переконань [23].

Контрпропаганда передбачає трансляцію повідомлень, спрямованих на спростування та/або протидію пропагандистським повідомленням, і тому багато ефективних методів пропаганди однаково ефективні в трансляції. Проте контрпропаганда використовує кілька унікальних прийомів, які є ефективними для нападу на довіру до пропаганди.

Ефективна контрпропаганда розпочинається з детального аналізу ворожої пропаганди. Щоб протистояти маніпулятивним повідомленням, необхідно повністю зрозуміти їхню суть, цільову аудиторію та кінцеві цілі. Це можна порівняти з грою в шахи: перш ніж зробити хід, шахіст повинен проаналізувати позицію противника.

Ключовим елементом контрпропаганди є систематичний збір та аналіз інформації (рис.1.3). Тобто, необхідно постійно відстежувати нові прояви ворожої пропаганди, класифікувати їх та аналізувати. Для цього залучаються фахівці з різних галузей: психологи, соціологи, культурні антропологи та інші. Вони допомагають розкрити механізми впливу пропаганди, ідентифікувати її слабкі місця та розробити ефективні контрзаходи [24].

Аналіз стратегій пропаганди

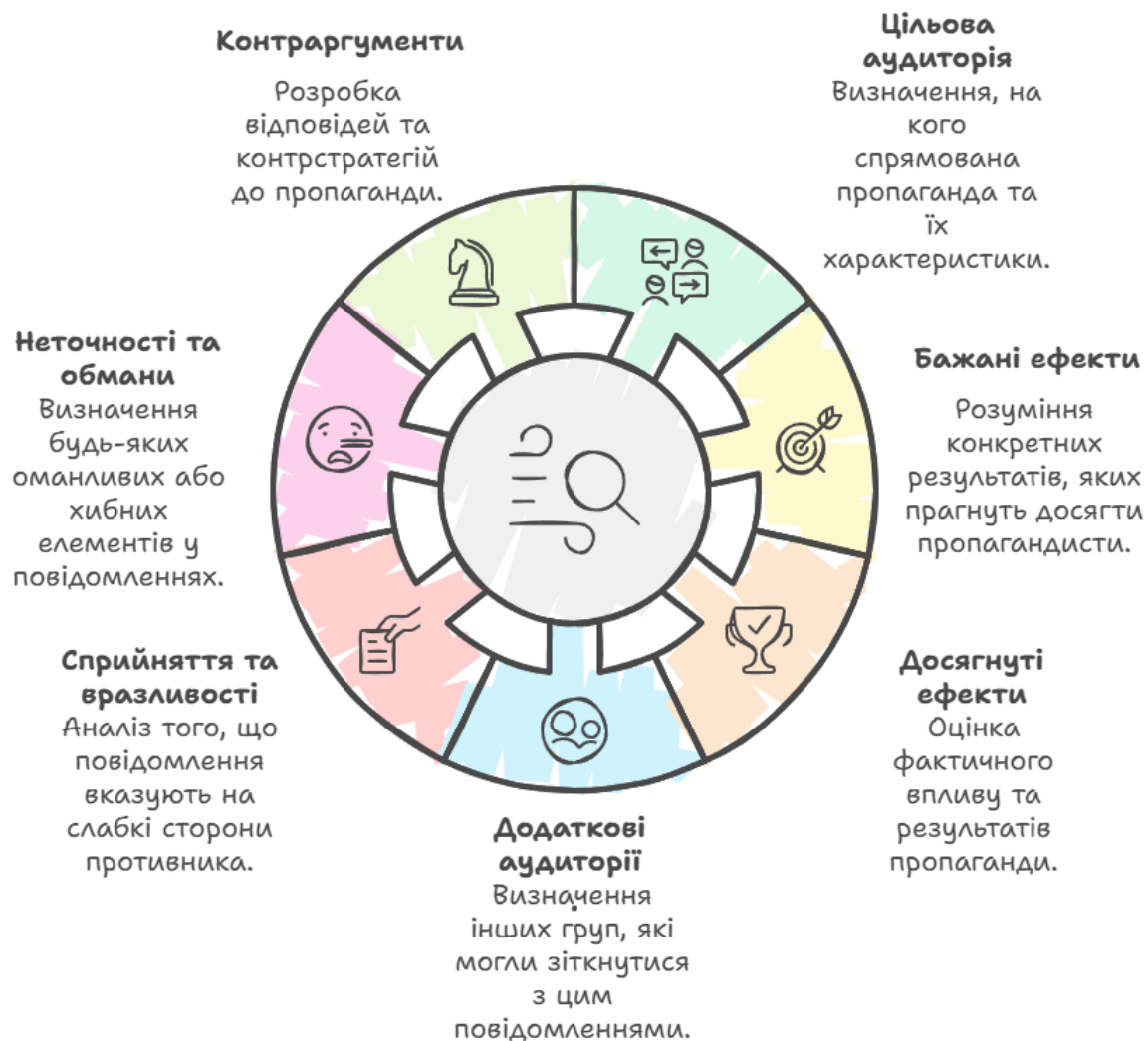

Рис.1.3 – Аналіз стратегій пропаганди.

Джерело : створено автором на основі [25].

Слід зазначити, що контрпропаганда є складним явищем, яке перетинається з багатьма юридичними аспектами, зокрема зі свободою слова, національною безпекою та міжнародним правом. Її застосування вимагає обережного балансування між правом на вільне вираження поглядів та необхідністю захищати суспільство від дезінформації та маніпуляцій [26].

Основними правовими викликами контрпропаганди є:

- Свобода слова: контрпропаганда може обмежувати свободу слова, особливо якщо використовується для цензури або придушення альтернативних поглядів.

- Національна безпека: з іншого боку, контрпропаганда може розглядатися як необхідний захід для захисту національної безпеки, особливо в умовах інформаційних воєн.

- Міжнародне право: міжнародні договори та норми встановлюють певні обмеження на використання пропаганди та контрпропаганди, особливо в контексті міжнародних конфліктів.

Через досить невизначений правовий статус контрпропаганди, та її подібність до пропаганди, правове забезпечення цього явища є майже подібним своєму візаві, дослідження якого ми проводили у попередньому підрозділі 1.2. Особлива увага приділяється зв'язку між статтею 19 (щодо свободи вираження поглядів) та статтею 20 (щодо заборони пропаганди війни та розпалювання ненависті) Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП) та її тлумачень Комітетом ООН з прав людини [27].

В міжнародній політиці щодо контрпропаганди, заважає відсутність чітких визначень основних термінів, що не дозволяє їх більш послідовно застосовувати на міжнародному та національному рівнях. Зокрема, національні суди та регуляторні органи стикаються з проблемами під час аналізу «пропаганди», «ненависті», «підбурювання» та «підривної діяльності». У той же час це не повинно перешкоджати урядам докладати більше зусиль для ефективного застосування існуючих, міжнародно прийнятих і навіть необхідних регулювань у національному законодавстві щодо контрпропаганди.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВОРОЖІЙ ПРОПАГАДИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

2.1. Аналіз досвіду діяльності органів публічної влади іноземних держав у сфері протидії пропаганді та дезінформації

Нині однією із головних загроз для національного суверенітету будь-якої держави стає системна та триваюча дезінформація та поширення певних ідей з метою їх втілення у суспільну свідомість. Для органів публічної влади постає надзвичайно важливе і складне завдання знайти інструменти, щоб протидіяти негативним інформаційним впливам на суспільство та пропагандистській діяльності недружніх держав. Проаналізуємо діяльність органів публічної влади іноземних держав у сфері протидії пропаганді та дезінформації.

Зокрема, цікавим є досвід Франції. У 2018 році нижня палата французького парламенту – Національні збори – ухвалила законопроект щодо «боротьби з маніпулюванням інформацією». У ньому йдеться про «фейки», дезінформацію, маніпуляцію, відверту брехню та агресивну пропаганду, що поширюються через ЗМІ (або медіа під прикриттям) і соціальні мережі. Серед принципів та, можливо, суперечливих положень, які різко критикують у медійному середовищі Франції, – розширення повноважень національного регулятора (Вищої аудіовізуальної ради), яка отримала повноваження для припинення трансляції телеканалів, що контролюються іноземною державою. Втручання іноземних держав і їхніх засобів масової інформації у виборчий процес законодавці приділили окрему увагу [28].

Передвиборчі перегони – це період, коли ставки високі, а кампанії з дезінформації досягають свого піку. Прикладом є Німеччина, суспільство якої не

було непередготовленим: згідно з опитуванням 2021 року, навпаки, 91% з них були стурбовані, що на їхніх співгромадян вплине дезінформація, а 81% вважали, що це може вплинути на результати виборів. Однак ніколи неможливо довести причинно-наслідковий зв'язок між результатами виборів і пов'язаними з ними діями з дезінформації та пропаганди, так само як неможливо довести причинно-наслідковий зв'язок між політичною рекламою та поведінкою кандидата на виборах [29].

Перша хвиля кампаній політичної дезінформації, яка мала драматичний ефект, пояснювалася узгодженими пропагандистськими кампаніями іноземного походження. Проте через призму нашого дослідження стає зрозумілим, що дезінформація стає органічною частиною й внутрішньополітичної комунікації. Навіть якщо джерело походить з-за кордону, інформація часто поширюється місцевими інфлюенсерами. Використання служб приватних повідомлень для поширення дезінформації та інших нових технологічних рішень, таких як дідфейки, може ще більше замаскувати те, що стало справжнім бізнесом з дезінформації. На щастя, дідфейки та аудіоконтент ще не використовувалися німецькими дезінформаторами. Навпаки, дідфейки почали використовувати для створення мемів після виборів 2021 року. Сервіси месенджерів, такі як Telegram і WhatsApp, з іншого боку, вже стали центром уваги, оскільки їхні послуги є непрозорими. Facebook в свою чергу доклав зусиль, аби протистояти цій загрозі, забезпечивши спеціальний канал для перевірки фактів через WhatsApp [30].

Незважаючи на ці виклики, Німеччина є відомою за кількістю та якістю правових і соціальних ініціатив проти дезінформації. Поправка до Міждержавної угоди про ЗМІ (Medienstaatsvertrag) посилила заходи проти боротьби з дезінформацією та пропагандою. Державні медіа отримали повноваження порушувати кримінальні справи проти ЗМІ, якщо журналістські обов'язки з донесення правдивою інформації не були належним чином дотримані. Повідомлення або реклама, створені ботами, також мають бути чітко позначені, що може перешкоджати автоматичному поширенню такого вмісту. Аби

підвищити прозорість онлайн-реклами, усі рекламні оголошення, політичні, соціальні чи релігійні, мають бути позначені відповідним чином, а їхні рекламодавці чи покупці мають бути чітко вказані.

Нова поправка також вимагає, аби програми, які мають «суспільну цінність», зокрема програми суспільних послуг, були легко доступні на певних онлайн-платформах (окрім платформ соціальних медіа). Передбачається, що це забезпечує різноманітний інформаційний ландшафт, який в свою чергу пропонує користувачам багато якісної інформації, та дозволяє їм легко перевірити правдивість тієї чи іншої заяви. Як зазначено в рішенні Конституційного суду Німеччини, роль суспільних ЗМІ стає все більш важливою в епоху великої кількості інформації, де правдивість останньої часто викликає сумніви. Суспільні медіа повинні стати «противагою» рекламним оголошенням, забезпечити різноманітність і надавати «автентичну, ретельно досліджену інформацію, яка розрізняє факти та чутки, не спотворює реальність і не зосереджується лише на сенсаційному матеріалі».

Законодавча ініціатива Європейського Союзу, Закон про цифрові послуги (DSA), зберігає проблему дезінформації у сфері «саморегулювання». Однак це було б обов'язковим саморегулюванням, коли Кодекс практики щодо дезінформації приймався за погодженням з Європейською Комісією, а зусилля щодо боротьби з ризиками та аномаліями щорічно оцінюються незалежним аудитором (витрати на якого покриваються кожною великою онлайн-платформою). Згідно з DSA, великі онлайн-платформи повинні визначати, аналізувати та оцінювати системні ризики своєї роботи, включаючи ризик навмисного маніпулювання їхнім сервісом.

Окрім правового підґрунтя, що розвивається, ініціативи громадянського суспільства також активно працюють проти дезінформації. Деякі з них прагнуть розвінчати пропаганду, зокрема такі, як Klima-Lügendetektor, або поширювати надійну інформацію, як Faktencheck21 і Correctiv. Останній покращив свою ефективність у співпраці з Федеральною асоціацією рекламних газет. Інші,

наприклад, DigiBitS і Klicksafe, спрямовані на підвищення медіаграмотності, або навіть на навчання для активного створення медіаконтенту, наприклад Klickwinkel [31].

Наступною країною, яку ми досліджували є Австралія, через її успішну діяльність по протидії пропаганді зі сторони Китаю та іноді навіть росії. Дезінформація та пропаганда від зазначених країн, становлять загрозу безпеці та добробуту австралійців, а також її демократії, суспільству та економіці.

У січні 2023 року, міністр зв'язку оголосив, що уряд Австралії запровадить нові закони, щоб надати незалежному регулятору - Австралійському управлінню зв'язку та ЗМІ (АСМА), нові повноваження для боротьби з дезінформацією та дезінформацією в Інтернеті [32].

Нові повноваження дозволяють АСМА контролювати зусилля та вимагати від цифрових платформ робити більше, виводячи Австралію в авангард боротьби зі шкідливою пропагандою та дезінформацією в Інтернеті, захищаючи при тому свободу слова.

Пропоновані повноваження Австралійського управління зв'язку та ЗМІ полягають у наступному:

- дозволити АСМА збирати інформацію від постачальників цифрових платформ або вимагати від них вести певні записи щодо питань, які стосуються пропаганди та дезінформації
- дозволити АСМА просити обрану галузь розробити кодекс практики, що охоплює заходи боротьби з пропагандою та дезінформацією на цифрових платформах, який АСМА в подальшому може зареєструвати та забезпечити дотримання.
- дозволити АСМА створювати та запроваджувати галузевий стандарт (сильнішу форму регулювання), якщо розроблений певною галуззю кодекс практики буде визнано неефективним у боротьбі з пропагандою та дезінформацією на цифрових платформах.
- АСМА не матиме повноважень вимагати видалення певного вмісту чи

публікацій із сервісів цифрової платформи.

Нові повноваження АСМА посилять і підтримають існуючу добровільну структуру, встановлену Австралійським кодексом практики щодо пропаганди та дезінформації (добровільний кодекс), і поширюватимуться навіть на тих, хто не підписав даний кодекс [33].

Дуже вдалою практикою була можливість для громадян Австралії надсилати побажання та правки на пошту міністерства, завдяки чому вдалось зібрати понад 20000 коментарів. Для зручності, дані коментарі розбили по окремим категоріям, які можна побачити на електронній сторінці даного законопроекту (рис.2.1).

Рис.2.1 – Категорії листів з пропозиціями від громадян.

Джерело : створено автором на основі [34].

Нарешті третьою країною яку ми дослідили стала Польща, зважаючи на те що ця країна є нашим сусідом, та має дуже схожий історичний бекграунд.

Польща не має комплексної політики боротьби з дезінформацією. Спроби їх впровадження під час пандемії COVID-19 і початку повномасштабної війни в Україні мали обмежений успіх. Вони базувалися на фокусних діях уряду, та постійних спробах боротьби з окремими фейковими новинами. Польські спецслужби не мають чіткої політики щодо повідомлення про загрози дезінформації. Також немає чітких вказівок для державних інституцій щодо протидії дезінформації, а в уряді немає постійних структур які займаються цим питанням [35].

У Польщі немає загального правового акту, який би запроваджував легальні методи прийняття рішень щодо дезінформації. Переслідування за неправдиву інформацію може ґрунтуватися на мотивах заподіяння шкоди здоров'ю, або наприклад відвертого наклепу. Проте суспільна шкода внаслідок повторення пропаганди чи неправдивої інформації законом визнається лише під час виборів. Крім того, Кримінальний кодекс Польщі містить положення про захист від ненависті до етнічних, релігійних або расових груп. Проте в законі немає положень про захист за ознакою статі чи сексуальної орієнтації. Існують також положення, що забороняють пропаганду тоталітарних режимів, таких як фашизм чи комунізм. Особливе положення також стосується заперечення Голокосту.

У 2021 році тодішній міністр юстиції Збігнєв Зьобро був ініціатором запровадження закону про свободу слова. Новий закон мав на меті захистити громадян від спроб інтернет-корпорацій обмежити публічні дебати. Однак положення закону викликали обґрунтоване занепокоєння щодо зловживань з боку влади. Вони могли використовуватися для обмеження свободи слова та захисту лише контенту, який був вигідний правлячій партії. Парламент ще не проголосував за законопроект. Здається сумнівним, що цей законопроект коли-небудь буде представлений, оскільки Польща готується впровадити Закон про цифрові послуги [36].

Захист журналістів і викривачів неправдивої інформації у Польщі наразі

знаходиться на низькому рівні. У світовому індексі свободи преси Польща у 2022 році опинилася лише на 66 місці, у порівнянні з 2015 роком – де була на 18 місці. Директива ЄС щодо інформаторів також не була наразі імплементована, хоча уряд оголосив, що робота наближається до завершення (термін імплементації закінчився 17 грудня 2021 року).

Проблема свободи слова в Польщі також пов'язана з політизацією суспільних мовників, насамперед TVP. Його багато разів використовувала правляча партія для просування вигідного порядку денного та критики опозиції. Після поразки на виборах 2023 року журналісти TVP зізналися у поширенні урядової пропаганди. •

Спроба запровадити закон, що обмежує іноземне володіння польськими ЗМІ, також викликала великий резонанс. Так званий закон Lex TVN був сприйнятий як спроба обмежити діяльність приватного телебачення TVN, що належить американській компанії Discovery. Ухвалення законопроекту парламентом викликало протести. Зрештою, президент наклав вето на законопроект [37].

Незважаючи на спільний історичний досвід та географічну близькість з Україною, Польща досі не має чіткої та ефективної стратегії протидії дезінформації. Основними проблемами є відсутність комплексної державної політики, недосконале законодавство, політизація ЗМІ та низький рівень захисту журналістів. Політичні інтереси часто переважають над необхідністю боротьби з фейками, що ускладнює ситуацію. Досвід Польщі є важливим уроком для інших країн, які стикаються з подібними викликами.

Намагання врегулювати проблему поширення фейків простежується у Великобританії. Парламентський комітет цієї країни розробив та схвалив Закон з протидії фейкам. В Італійському парламенті відбувається процес опрацювання первинних матеріалів стосовно подальших шляхів та форм нормативно-правової протидії поширенню фейкової інформації.

Таким чином, парламенти, уряди зарубіжних країн намагаються знайти інструменти, щоб протидіяти негативним інформаційним впливам на суспільство та пропагандистській діяльності недружніх держав з метою захисту національних інтересів, суверенітету та національної ідентичності.

2.2. Досвід діяльності органів публічної влади у сфері контрпропаганди в Україні

Слід зазначити, що Україна, була полігоном для спонсованої російською федерацією пропаганди з перших років незалежності. Як наслідок, Україна має більше досвіду пошуку інструментів протидії дезінформації, ніж будь-яка інша країна.

Хоча і до 2014 року росія завжди була присутня в українському інформаційному полі, наративи її пропаганди були не такими небезпечними, і впливали в основному лише на вибори, аби не псувати відносини між державами. Можна навіть сказати, що моментами, зусилля росії були контрпродуктивними, допомагаючи українцям визначити, яку країну вони хочуть, і посилюючи підтримку таких цінностей, як відкритість, прозорість і демократія. Також цілком імовірно, що повномасштабне російське вторгнення підірвало багато їхніх власних пропагандистських зусиль, оскільки пропаганда набагато менш переконлива, коли вона супроводжується бомбами [38].

Ключові ініціативи України, започатковані ще до війни, під назвою “операції інформаційно-психологічного впливу”, допомогли закласти основу для успішних українських ініціатив по боротьбі з дезінформацією.

Згідно з доктриною армії США, метою “операції інформаційно-психологічного впливу” є створення сприятливих умов для проведення вирішальних дій шляхом інформаційного впливу на противника, та інших

учасників конфлікту. В інформаційній сфері такі операції відіграли ключову роль у забезпеченні перших успіхів України. Зокрема, вони допомогли захистити населення від російської дезінформації та залучити обширну міжнародну підтримку.

До початку широкомасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року Україна значно посилсила свої спроможності з протидії дезінформації. Наприклад українська влада заборонила низку російських телеканалів, чим звісно викликала певне невдоволення серед власного населення та міжнародної спільноти, але реакція на ці дії була більш ніж стриманою, а отримані переваги однозначно підтвердили правильність дій. Крім того, українська влада скористалася інформацією наданою західною розвідкою, яка не раз допомагала зірвати потенційні російські провокації.

Одними з першими хто відреагував на російську пропаганду, стали громадські організації та активісти. Український кризовий медіа-центр, створений у березні 2014 року, виник з інформаційного центру протестів проти режиму Януковича. Нині центр функціонує як потужний міжнародний хаб стратегічних комунікацій, який прагне продемонструвати стійкість України та спростувати міжнародну дезінформацію та пропаганду про Україну [39].

Організація StopFake була заснована в кінці 2013 року на початку Революції Гідності з метою викриття російської пропаганди на українських телеканалах, контрольованих проросійськими олігархами. Швидко здобувши міжнародне визнання, StopFake стала провідною інституцією з фактчекінгу. Detector Media, заснована у 2001 році для аналізу медіа та оцінки журналістських стандартів, у 2014 році переорієнтувала свою діяльність на викриття російської дезінформації на телебаченні, радіо та в соціальних мережах, а також на допомогу українській аудиторії у протистояти російській пропаганді. Нині організація використовує передові аналітичні інструменти для виявлення російської дезінформації в Telegram та інших соціальних мережах. Чимало інших організацій, таких як VoxUkraine, Texty та Інститут масової інформації, також

пов'язують початок своєї діяльності або новий етап розвитку з цим періодом [40].

Міжнародне співтовариство відіграло важливу роль у підтримці чистоти інформаційного простору України. Міжнародне фінансування стало основою для розвитку громадських організацій, зосереджених на протидії дезінформації. Наприклад, один з європейських чиновників зазначив, що розвиваючий сектор громадянського суспільства потребує кращої координації та конкуренції за ресурси. Міжнародні донори, зокрема Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та Європейська служба зовнішніх дій, допомогли створити Координаційний центр з протидії дезінформації під керівництвом Національного демократичного інституту (NDI). Цей центр став платформою для більш тісної взаємодії між організаціями, що сприяло розвитку формальних і неформальних зв'язків, обміну ідеями та можливостей для співпраці [41].

Слід зазначити, що у 2021 році в Україні було сформовано дві інституції, які відіграватимуть вирішальну роль у війні 2022 року. Однією з цих установ став Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) при Міністерстві культури та інформаційної політики України (нині Міністерство культури та стратегічних комунікацій України). У той час між урядом і сектором громадянського суспільства не було налагоджено зв'язку та координації, а самому уряду не вистачало досвіду, який вже був у приватного сектору. Таким чином, ЦСК був створений спеціально для усунення цієї прогалини, і тепер він працює на основі статуту для координації та використання допомоги зі сторони громадянського суспільства. Того ж року в Україні був створений Центр протидії дезінформації (ЦПД) у рамках Ради національної безпеки та оборони, уведений в дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106 [42] з критичною місією виявлення та протидії російським наративами з дезінформації. Збройні сили України вперше почали «серйозні тренування» інформаційних операцій зі своїми колегами з США та НАТО у 2014 році, а у 2020 році було утворено Управління стратегічних комунікацій Офісу Головнокомандувача ЗС України (СтратКом) [43].

Медійна грамотність стала ще одним важливим інструментом протидії дезінформації. За фінансової підтримки канадського уряду освітня компанія IREX (Міжнародна рада з обміну науковою інформацією) ініціювала масштабну програму медійної грамотності в Україні. Програма "Навчись розрізняти" була спрямована на підвищення медійної грамотності української аудиторії. Її метою було допомогти людям відрізняти правду від брехні, виявляти спроби маніпуляції з боку інших країн та шукати достовірну інформацію. За шість місяців з моменту запуску у 2015 році програма охопила 15 000 українців, які відвідали очні заходи, та 90 000 їхніх друзів та родичів, а також близько 2,5 мільйона людей, які побачили соціальну рекламу та білборди. IREX продовжив цю кампанію додатковими програмами, зокрема, спрямованими на роботу з 650 загальноосвітніми школами до 2021 року, шляхом навчання вчителів та впровадження нових форм навчання з медійної грамотності в навчальний процес [44].

У 2017 році українська влада фактично заборонила доступ до російської пошукової системи "Яндекс", російського поштового сервісу "Mail.ru" та соціальної мережі "ВКонтакте" (ВК), яка на той час була третьою за відвідуваністю соціальною мережею в Україні після Google та YouTube. Юридичним приводом для блокування стало введення додаткових санкцій України щодо росії указом Президента України № 133/2017 від 15 травня 2017 року про введення в дію рішення РНБО України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [45]. Потім, у лютому 2021 року, Президент України В.Зеленський своїм указом увів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів», заблокувавши доступ українців до трьох телеканалів, пов'язаних з Віктором Медведчуком, олігархом, який має тісні зв'язки з президентом рф Володимиром Путіним [46].

Хоча ці заборони були неоднозначно сприйняті, і деякі експерти вказували

на негативні наслідки цензури, багато українців опитаних для цього дослідження, вважають, що таким чином було значно скорочено обсяг російської пропаганди, спрямованої на Україну. Попри моральні сумніви щодо цензури, факти свідчать про те, що хоча українці могли отримати доступ до мережі ВК за допомогою віртуальних приватних мереж (VPN), більшість цього не робили, і заборона значно знизилася активність українців у цій мережі. Підтверджуючи важливість таких заходів, представник StopFake зазначив: "Або ми блокуємо російську інформацію, або втрачаємо свою країну."

Як вже вище було зазначено, в Україні діють дві основні структури, що займаються протидією дезінформації: Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) при Міністерстві культури та стратегічних комунікацій та Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України.

ЦСКІБ має три основні напрямки діяльності: розробка стратегічних комунікацій, що включають наративи, які зміцнюють імідж України, протидія дезінформації та підвищення стійкості до неї, а також проведення інформаційних кампаній, наприклад тих, що висвітлюють агресію росії [47].

ЦСКІБ почав готувати населення до протидії дезінформації ще до повномасштабного вторгнення росії. Наприклад, у червні 2021 року ЦСКІБ створив онлайн-брошуру Dovidka.info, яка пропонує «практичні поради» щодо того, як вижити під час війни та інших загрозливих ситуацій, а також як захистити себе від російської пропаганди. Ця брошура також була надрукована та розповсюджена по всій Україні, з акцентом на східні території. Після початку повномасштабного вторгнення брошуру було оновлено, щоб допомогти протистояти безпосереднім загрозам, з якими зіштовхнулися українці, а також підкреслити важливість стійкості до дезінформації [47].

Однією з найпомітніших рис ЦСКІБ є тісна співпраця з українським громадянським суспільством. ЦСКІБ як організація використовує «взаємовигідну» експертизу від організацій громадянського суспільства,

відзначаючи, наприклад, що такі організації звертатимуться до ЦСКІБ з ідеями щодо досліджень або контрпропагандистських кампаній. ЦСКІБ в свою чергу пропонуватиме поради, та допоможе підтримати ініціативу зі сторони міжнародних донорів. Представник Європейської служби міжнародних справ Ґунар Віганд зауважив, що взаємодія українського уряду з організаціями громадянського суспільства виявилася безцінною для того, аби допомогти уряду та громадянському суспільству «досягти єдності».

ЦСКІБ також працює над захистом українців від гіперлокальної дезінформаційної кампанії росії. Відповідно, він проводить навчання державних службовців у регіональних військово-цивільних адміністраціях, аби підвищити їхню здатність захищати місцеву аудиторію від російської дезінформації. Цих державних службовців називають «першими реагуючими», які найкраще підготовлені для виявлення нових російських наративів та прямого контакту з місцевою аудиторією. Триденні навчання зосереджені на прифронтових районах, таких як Одеса, Миколаїв, Херсон та Харків і спрямовані на навчання держслужбовців розпізнавати, та протидіяти російським наративам, а також за можливості спростовувати їх як найшвидше. Вони також намагаються налагодити зв'язки між чиновниками з усіх прифронтових громад.

ЦСКІБ також допомагає спілкуватися з аудиторією, яка проживає на окупованих територіях, хоча такі зусилля однозначно пов'язані із певними труднощами. Україна, наприклад, намагалася використовувати радіоприймачі в коробках (RIABs), які є портативними системами мовлення, подібними до тих, що їх використовували військові США для зв'язку з віддаленими селами в Афганістані [48].

На відміну від дій ЦСКІБ, Центр протидії дезінформації (ЦПД) при Раді національної безпеки і оборони, діє з основним завданням моніторити російську дезінформацію та звітувати про свої висновки через міністерства, їх міністрів та прес-секретарів. ЦПД моніторить різні медійні канали, зокрема Telegram, та майже щотижня виявляє нові наративи. Його робота розпочалася з використання

рамки RESIST, опублікованої моделі протидії дезінформації, розробленої британським урядом, але зрештою адаптованої до власного підходу ЦПД.

Коли ЦПД виявляє загрозову дезінформацію, він створює просту для сприйняття інформаційну записку, яка розповсюджується серед керівників міністерств або збройних сил. Коротка записка містить інформацію про джерело, короткий опис загрозової інформації, інформацію про охоплення та рекомендацій. Крім того, ЦПД намагається оцінити та визначити майбутні російські наративи, а потім розглядає контрнاراتиви, які міністерства повинні використовувати надалі [49].

Відомство також співпрацює з міжнародними партнерами і, наприклад, співпрацювало з польськими чиновниками щодо спростування та попередження російської дезінформації, яка часто намагається посіяти розбрат між народами. В одному з прикладів, наведеному ЦПД, центр допоміг швидко спростувати фейкову історію про те, що перша леді Олена Зеленська витратила 1,1 мільйона доларів західної допомоги в магазині Cartier у Нью-Йорку. Дізнавшись про чутки, спочатку поширені нігерійським ЗМІ, ЦПД звернувся до Офісу Президента, який поділився її маршрутом, що засвідчив, що Перша леді насправді перебувала в Канаді під час інциденту. ЦПД швидко повідомив своїх партнерів і спростував фейкову історію, запобігши будь-яким розбіжностям, які вона могла б спричинити.

Практично кожне міністерство в Україні має свій власний простір стратегічних комунікацій; і українські міністерства, як відомо, підпорядковуються як своїм міністрам і навіть іноді політичним фракціям. Тому ці два центри можна описати як окремі «островки», які не співпрацюють і конкурують між собою.

Як вже вище нами було зазначено, у 2020 році було утворено Управління стратегічних комунікацій Офісу Головнокомандувача ЗС України (СтратКом) [43]. Для військових СтратКом координує всю інформаційну діяльність у галузі Збройних Сил України. Він працює над освітою українського суспільства, проведенням психологічних операцій проти російських сил та спілкуванням з

міжнародною аудиторією. Військові також мають власний телеканал Army TV на YouTube. Щоб протистояти російській пропаганді, яка закликає українців здатися, СтратКом працював над тим, аби показати умови, з якими зіткнуться українські військовополонені в російському полоні, і як такі полонені повертаються в Україну «закатованими та виснаженими», якщо взагалі повертаються [50].

Вони також створили пояснювальні матеріали, щоб просвітити українських військових щодо російської дезінформації, працювали над блокуванням джерел російських повідомлень та впроваджували кампанії з медійної грамотності. Вони також надавали інформацію військовим про те, як справлятися зі стресом, і давали їм рекомендації щодо поведінки в інформаційній сфері, включаючи «чим ділитися, як поводитися онлайн, як розмовляти зі своїми родичами».

Українські військові також намагаються, в деякій мірі, дотримуватися принципу «одна політика» українського уряду та синхронізувати свої комунікаційні зусилля. Згідно зі звітом Шведського агентства оборонних досліджень, українські військові координують свою діяльність з іншими українськими урядовими агентствами та працюють над створенням комунікаційних стратегій. Вони також координують свою діяльність з цивільними агентствами, такими як ЦСКІБ. Коли Сили територіальної оборони розробляють комунікаційний контент, вони, як повідомляється, зобов'язані узгоджувати такі історії з Міністерством оборони [51].

Українська контрпропаганда, як і будь-яка інша, має свої сильні та слабкі сторони. З одного боку, вона демонструє значну гнучкість і адаптивність, особливо в умовах постійно мінливого інформаційного середовища. З іншого боку, відсутність централізованого управління та координації може призводити до дублювання зусиль, невідповідності повідомлень і не завжди ефективного використання ресурсів.

Незважаючи на ці виклики, українська стратегічна комунікація досягла значних успіхів. Вона допомогла мобілізувати міжнародну підтримку, підняти

моральний дух українського народу та послабити російську пропаганду. Продовжуючи розвивати свої можливості та долаючи виклики, Україна може й надалі ефективно використовувати стратегічну комунікацію як інструмент для захисту своєї незалежності та суверенітету.

2.3. Міжнародне співробітництво у сфері протидії ворожій пропаганді

Першою організацією, яку ми обрали для дослідження, є НАТО, адже протидія ворожій пропаганді є надзвичайно важливою задачею для цього Альянсу. Почнемо з того, що розуміння та аналіз інформаційного середовища для НАТО є основною ціллю, аби ефективно протидіяти дезінформації. Для цього Альянс постійно відстежує та аналізує інформацію, яка стосується НАТО, зокрема шляхом моніторингу та ідентифікації джерел дезінформації та аналізу ворожих наративів у міру їх появи та поширення. Можливості оцінки для інформаційного середовища НАТО є поєднанням роботи професіоналів, автоматизованих процесів та технологій, спрямованих на використання загальнодоступної інформації для керівництва плануванням та реалізації комунікацій, а також формування відповіді Альянсу на інформаційні загрози. Окрім аналізу пропаганди, це також дозволяє НАТО оцінювати ефективність власної публічної комунікації. НАТО також поглиблює своє розуміння інформаційного середовища шляхом регулярного моніторингу та аналізу засобів масової інформації [52].

Найпотужнішим засобом НАТО для протидії дезінформації є постійне поширення необхідної інформації. За допомогою доступної, прозорої та чіткої публічної комунікації НАТО може «засудити» потенційну дезінформацію, передбачаючи ворожі наративи та випереджаючи таким чином їхнє поширення.

Альянс взаємодіє з громадськістю через широкий спектр каналів, включаючи соціальні мережі, зв'язки з пресою і журналістами, та веб-сайт НАТО. НАТО повністю віддане прозорості і регулярно публікує інформацію про свою діяльність і плани, наприклад, публікуючи графік навчань НАТО та союзників заздалегідь. Вся комунікаційна діяльність Альянсу відповідає основним демократичним цінностям організації, включаючи свободу слова та свободу преси.

Окрім цифрової та медійної комунікації, НАТО також безпосередньо взаємодіє з громадянами країн-членів Альянсу (союзників) і партнерів, аби сприяти кращому розумінню громадськістю цілей, цінностей, політики та діяльності Альянсу. Завдяки цим взаємодіям НАТО будує міцні відносини та допомагає посилювати стійкість до дезінформації серед аудиторії, яка може бути об'єктом ворожої пропаганди. Ці стейкхолдери можуть потім ділитися інструментами та знаннями, які вони отримують завдяки цим взаємодіям, збільшуючи стійкість до дезінформації через свої власні мережі. НАТО надає гранти неурядовим організаціям, університетам і аналітичним центрам для фінансування проектів, які сприяють кращому розумінню Альянсу в їхніх країнах.

Для того аби охопити аудиторію, яка імовірно не стежить за діяльністю Альянсу, НАТО також проводить спеціальні комунікаційні кампанії. Наприклад, у рамках кампанії «Захисти майбутнє» НАТО співпрацює з молодими творцями контенту з усього Альянсу, допомагаючи їм зазирнути за лаштунки штаб-квартири Союзу, зустрітися з експертами та дізнатися, чим займається НАТО, цим даючи молодому поколінню голос у поширенні інформації про НАТО на власний лад. Комунікаційні кампанії також є ключовим інструментом для НАТО для «попереднього спростовування» дезінформації.

Пропаганда – це часто сенсаційні та провокаційні твердження, навмисно поширювані для маніпуляції громадською думкою. Її ефективність полягає в провокуванні емоційної реакції, яка підсилює віру в неправду. Тому найчастіше найкраща стратегія для звичайних громадян по протидії дезінформації – це

ігнорування її [53].

Однак, коли ворожий наратив широко поширюється, необхідно вживати активних заходів. НАТО, наприклад, прямо засуджує дезінформацію, особливо в контексті російської агресії проти України. Альянс спростовує міфи та маніпуляції у своїх офіційних заявах, на веб-сайті та в соціальних мережах.

Співпраця є ключовою у боротьбі з дезінформацією. НАТО тісно співпрацює з урядами країн-членів та партнерів, міжнародними організаціями, такими як ЄС та ООН, а також з приватним сектором. Ця співпраця спрямована на розробку ефективних стратегій протидії дезінформації та підвищення загальної обізнаності щодо цієї проблеми серед населення Альянсу.

Другою організацією яку ми дослідили є Європейський Союз. Оскільки пропаганда становить значну загрозу стабільності Європейського Союзу та його держав-членів, виникає необхідність розробити ефективні засоби протидії. Мета полягає в тому, аби нейтралізувати шкідливий вплив дезінформації, захистивши європейські цінності та безпеку, одночасно гарантуючи свободу слова та інші фундаментальні права [54].

Дії Європейського Союзу у цій сфері можна поділити на три основні напрями: ідентифікація, видалення та протидія. Як відомо, для ефективної боротьби з пропагандою необхідно поглиблено її вивчати. Європейський Союз створив механізми координації між державами-членами, що сприяють обміну інформацією та розробці спільних стратегій. Одним з таких механізмів є Європейська мережа боротьби з терористичною пропагандою в Інтернеті (EU IRU), яка займається виявленням і аналізом шкідливого контенту.

Крім того, Європейський парламент підтримує наукові дослідження, спрямовані на розуміння причин радикалізації та механізмів поширення пропаганди.

ЄС вживає заходів для швидкого видалення шкідливого контенту з інтернету. Зокрема, введено вимогу до інтернет-платформ видаляти терористичний контент протягом однієї години після отримання відповідного

запиту. Крім того, ЄС вживає заходів щодо блокування поширення пропаганди, як це було зроблено у випадку з деякими російськими ЗМІ після початку війни в Україні. Суди ЄС підтвердили законність таких рішень, оскільки пропаганда, яка підриває основи демократії, може розглядатися як загроза національній безпеці.

Видалення шкідливого контенту – це лише перший крок. Важливо також активно протидіяти пропаганді, не вдаючись до порушення базових прав людей на свободу слова. Європейський Союз обрав стратегію розвінчування міфів та поширення достовірної інформації. Для цього було створено низку ініціатив, яку можна побачити на рисунку нижче:

Рис.2.2 – Комплексна стратегія ЄС з протидії дезінформації.

Джерело : створено автором на основі [55].

Боротьба з пропагандою – це складний і багатогранний процес, який вимагає комплексних заходів. Європейський Союз активно працює над розробкою та впровадженням ефективних стратегій, поєднуючи правові, технічні та комунікаційні інструменти.

Ключові елементи стратегії ЄС:

- Систематичне виявлення та дослідження пропагандистських матеріалів.
- Забезпечення виконання платформами своїх зобов'язань щодо видалення забороненого контенту.
- Спростування неправдивої інформації та поширення достовірних фактів.
- Підтримка розвитку якісної журналістики та залучення громадян до боротьби з дезінформацією.
- Координація зусиль з іншими країнами та міжнародними організаціями для досягнення спільних цілей.

Цей підхід дозволяє Європейському Союзу ефективно протистояти пропаганді, захищаючи демократичні цінності та забезпечуючи інформаційну безпеку своїх громадян.

Європейський Союз також залучає громадянське суспільство до боротьби з дезінформацією. Мережа обізнаності про радикалізацію (RAN) об'єднує фахівців з різних країн для обміну досвідом та розробки стратегій протидії екстремістській пропаганді [56].

Для підвищення медіаграмотності Європейський Союз розробив Кодекс доброї практики проти дезінформації та План дій проти дезінформації. Ці документи містять рекомендації щодо виявлення та спростування неправдивої інформації.

Крім того, Європейський Союз працює над захистом свободи ЗМІ, особливо під час виборів, щоб забезпечити вільний та об'єктивний інформаційний простір.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ КОНТРПРОПАГАНДИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями протидії ворожій інформаційній діяльності в Україні в сучасних умовах

Як вже було зазначено в попередньому розділі дослідження, ключовими органами публічної влади в Україні, які за своїми повноваженнями мають протидіяти ворожій пропаганді, є Міністерство культури та стратегічних комунікацій України та Рада національної безпеки і оборони України, в яких відповідно, функціонують підрозділи: Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки та Центр протидії дезінформації.

Центр стратегічних комунікацій – це державний орган, який працює над захистом інформаційного простору України від дезінформації. Діяльність Центру базується на принципах прозорості, відкритості та співпраці. Проаналізуємо основні напрямки його роботи.

Одним із пріоритетних напрямків роботи Центру, є аналіз інформаційного поля. Фахівці Центру постійно моніторять українські та російські медіа, соціальні мережі та інші онлайн-платформи, виявляючи та аналізуючи наративи, фейки, маніпуляції та інші види дезінформації, що поширюються з метою дестабілізації ситуації в Україні та дискредитації державної політики [57].

На основі результатів аналізу Центр розробляє ефективні комунікаційні стратегії для протидії дезінформації. Ці стратегії включають в себе створення позитивного іміджу про Україну, спростування фейків, роз'яснення складних питань державної політики, а також проведення інформаційних кампаній з метою

підвищення медіаграмотності населення.

Важливим аспектом роботи Центру є співпраця з громадським сектором. Центр активно залучає до співпраці громадські організації, експертів та блогерів, які працюють у сфері медіа та комунікацій. Спільними зусиллями розробляються та реалізуються проекти, спрямовані на підвищення стійкості українського суспільства до дезінформації.

Центр також активно розвиває міжнародне співробітництво. Фахівці Центру беруть участь у міжнародних конференціях, форумах та обмінюються досвідом з колегами з інших країн, які стикаються з подібними викликами. Міжнародне співробітництво дозволяє об'єднати зусилля у боротьбі з глобальними інформаційними загрозами [58].

Одним із інструментів, який використовує Центр для досягнення своїх цілей, є розвиток онлайн-платформ. Центр створює та підтримує онлайн-ресурси, які надають користувачам доступ до достовірної інформації, інструменти для перевірки фактів та матеріали з підвищення медіаграмотності.

Підсумовуючи, можна сказати, що Центр стратегічних комунікацій відіграє важливу роль у захисті інформаційної безпеки України. Завдяки своїй діяльності Центр сприяє зміцненню довіри громадян до держави, протидіє дезінформації та маніпуляціям, а також сприяє формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені (рис. 3.1).

Рис. 3.1 - Основні напрямки роботи Центру з протидії дезінформації.

Джерело : створено автором на основі [59].

Центр стратегічних комунікацій зіграв ключову роль у забезпеченні українців достовірною інформацією під час повномасштабного вторгнення Росії. У 2021 році, передбачаючи можливі загрози, Центр спільно з державними органами та громадськими організаціями розробив докладний довідник "У разі надзвичайної ситуації або війни". Цей довідник, перекладений кількома мовами, містив важливі рекомендації щодо безпеки та виживання в екстремальних умовах. Після початку повномасштабної війни довідник було оновлено та розширено, а також створено зручний онлайн-ресурс dovidka.info та чатботи для месенджерів. Ці інструменти забезпечують оперативний доступ до актуальної інформації, необхідної для захисту життя та здоров'я українців.

Центр протидії дезінформації (ЦПД) – робочий орган Ради національної безпеки і оборони України, створений для захисту інформаційної безпеки України. Його основна задача – протидія поширенню фейків, маніпуляцій та інших видів дезінформації, які можуть зашкодити національним інтересам України [60].

Ключові функції ЦПД:

- моніторинг інформаційного простору: виявлення та аналіз дезінформаційних кампаній.
- розроблення стратегій протидії: розробка та впровадження заходів для нейтралізації дезінформації.
- співпраця з іншими органами: координація зусиль з іншими державними органами та громадськими організаціями для ефективного протистояння інформаційним загрозам.
- поширення достовірної інформації: забезпечення населення України достовірною інформацією про актуальні події.

Центр був заснований у квітні 2021 року і підпорядковується Раді національної безпеки і оборони України. Секретар РНБО здійснює загальне керівництво діяльністю Центру [61].

ЦПД охоплює широкий спектр тем, включаючи:

- Національну безпеку: протидія інформаційним атакам, що спрямовані на дестабілізацію ситуації в країні.
- Боротьбу зі злочинністю та корупцією: розкриття та нейтралізація інформаційних кампаній, спрямованих на дискредитацію правоохоронних органів та судів.
- Зовнішню політику: протидія дезінформації, що використовується для підриву міжнародного авторитету України.
- Економіку та соціальну сферу: викриття маніпуляцій, спрямованих на дестабілізацію економічної та соціальної ситуації в країні.

Важливо зазначити: ЦПД не має каральних функцій, але має право вносити подання до РНБО щодо порушень законодавства в інформаційній сфері.

Основні завдання Центру:

1. Моніторинг інформаційного поля: ЦПД здійснює постійний аналіз інформаційного простору України, виявляючи тенденції, наративи та ключових гравців, які формують інформаційний ландшафт. Це дозволяє своєчасно виявляти нові загрози та тенденції в поширенні

дезінформації.

2. Аналіз загроз: глибокий аналіз виявлених загроз дозволяє визначити їх джерела, цілі та потенційні наслідки. На основі цього аналізу розробляються стратегії протидії.
3. Прогнозування загроз: ЦПД здійснює прогнозування можливих інформаційних атак та розробляє превентивні заходи для їх нейтралізації.
4. Розробка стратегій протидії: на основі проведеного аналізу розробляються ефективні стратегії протидії дезінформації, які включають в себе:
 - Спростування фейків та маніпуляцій.
 - Формування позитивного іміджу України.
 - Посилення медіаграмотності населення.
 - Співпрацю з міжнародними партнерами.
5. Співпраця з партнерами: ЦПД тісно співпрацює з іншими державними органами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами для обміну досвідом, координації дій та спільного протистояння інформаційним загрозам.
6. Розробка нормативно-правової бази: ЦПД бере участь у розробці та вдосконаленні законодавства, що регулює сферу інформаційної безпеки.
7. Міжнародне співробітництво: ЦПД активно співпрацює з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом та координації зусиль у боротьбі з дезінформацією на глобальному рівні.
8. Поширення достовірної інформації: ЦПД сприяє поширенню достовірної інформації через власні канали комунікації та у співпраці з українськими медіа.

Центр протидії дезінформації відіграє ключову роль у забезпеченні

інформаційної безпеки України. Завдяки комплексним заходах, які здійснює ЦПД та ЦСК, вдається ефективно протистояти дезінформації та захищати національні інтереси [62]. Єдиним мінусом який можна виділити це відсутність постійно координації дії між цими двома органами, що часто дублює зусилля, та розсереджує ресурси, і не дає концентрувати потуги в реалізації певної цілі одночасно.

3.2. Засоби протидії ворожій пропаганді російської федерації в Україні

Україна демонструє системний підхід з протидії дезінформації, мобілізуючи значні ресурси для створення ефективної системи захисту інформаційного простору. Комплексна стратегія, що включає моніторинг, аналіз та нейтралізацію дезінформаційних загроз, дозволяє країні не лише реагувати на виклики, але й формувати власну інформаційну політику. Такий підхід є ефективним інструментом для захисту національної безпеки та зміцнення інформаційної стійкості держави.

Еволюція дезінформаційних кампаній є поступовим процесом, який часто прискорюється під час кризових періодів. Тривала інформаційна війна росії проти України з 2013 року є цінним кейсом для дослідження. Виявлення закономірностей в цих атаках дозволяє розробляти ефективні стратегії для їх нейтралізації. Це підкреслює важливість довгострокового планування та адаптації до еволюції інформаційних загроз [63].

Надання оперативної та достовірної інформації від офіційних джерел є критично важливим у перші хвилини надзвичайної ситуації. Відсутність такої інформації створює вакуум, який може бути заповнений дезінформацією або цілеспрямованими маніпуляціями з боку противника.

Роки перед повномасштабним вторгненням включали різке зростання

негативного висвітлення України в російських ЗМІ. За рік до вторгнення можна було спостерігати збільшення часу та кількості повідомлень, присвячених Україні, яку зображували як «антиросійську» країну. Це був знак того, що вони хотіли створити образ ворога не лише України, а й Заходу, Європейського Союзу, НАТО та Сполучених Штатів, які активно підтримували Україну як у політичному так і економічному плані. Ще одним важливим індикатором була кількість російських чиновників, які просуvalи ворожу риторику. Багато українських експертів підкреслили важливість путінської статті «Про історичну єдність росіян і українців», яка була сповнена фальшивих і оманливих наративів. Стаття нормалізувала екстремістську риторику проти України серед високопосадовців росії, які повторювали подібні меседжі у своїх власних заявах [64].І.

Зміни в тоні та обсязі інформаційних повідомлень, які спостерігалися перед початком вторгнення, підкреслюють необхідність постійного моніторингу інформаційного простору. Щоб виявити зміни в наративах, потрібно спочатку визначити, що вважається нормою, і постійно відстежувати відхилення від неї. Однак часто зміни в інформаційному полі недооцінюються або ігноруються доти, поки не стане занадто пізно, що пов'язано з так званим упередженням оцінювання. Як зазначає І. Бурковський, згідно з опитуванням березня 2023 року, 46% опитаних не очікували війни, а ще 29% вірили в її можливість, але не хотіли в це вірити. Це свідчить про те, наскільки важливо враховувати упереджені оцінки при аналізі інформації. Одним із способів зменшити вплив цього упередження є розробка сценаріїв різних ступенів загрози – від оптимістичних до песимістичних. Такий підхід дозволить краще підготуватися до різних розвитку подій, зменшити рівень невизначеності та забезпечити ефективнішу реакцію на кризові ситуації [65].

Також варто було б зазначити про такий спосіб боротьби з ворожою пропагандою як гумор, хоча цей метод і є ефективний, все ж таки, попри всі позитивні ефекти гумору у протидії дезінформації та пропаганді, залишаються

побоювання щодо деяких небажаних побічних ефектів. Більшість цих антипропагандистських каналів, які можна знайти на українському YouTube, не перевіряють факти, вони просто глузують з російської пропаганди. Вони висвітлюють росіян як дурних і злих на все людей. Але є небезпека, що вони змусять вас втратити зв'язок з реальністю. Вони можуть призвести до недооцінки ворога і поширення бажаного замість реального. Звичайно, добре, що вони пропонують такий цікавий метод з протидії ворожій пропаганді, але чи насправді вони навчають вас таким чином критичного мислення, це, влучне питання.

Російська пропаганда майстерно використовує внутрішні суперечності та проблеми суспільства для досягнення своїх цілей. Багато тем, які піднімають російські медіа, знаходять відгук у частини українського суспільства, посилюючи розкол і підриваючи довіру до влади. Як зазначила Л. Цибульська, "деякі операції досить успішні, особливо ті, що спрямовані на розділення нас". Це свідчить про те, що російська пропаганда не просто поширює неправдиву інформацію, а й використовує складні маніпулятивні тактики, які важко виявити та протидіяти [66].

Виміряти ефективність таких кампаній надзвичайно складно. По-перше, ми не завжди можемо точно визначити, які саме цілі переслідує російська пропаганда. По-друге, навіть якщо ми бачимо, що якась інформація активно поширюється, це не означає, що вона змінює переконання людей. І нарешті, ефективність пропаганди може проявлятися не відразу, а з часом, підриваючи довіру до інституцій і підсилюючи соціальну напругу.

Хоча цифри можуть свідчити про широке поширення російської пропаганди, вони не дають повного уявлення про її реальний вплив. Як зауважив журналіст І. Соловей, Росія фокусується на кількісних показниках, таких як охоплення аудиторії, але якісний аналіз впливу залишається складним завданням. Адже кількість переглядів не завжди корелює зі зміною поглядів [67].

Маніпулятивні тактики та їхні наслідки.

Російська пропаганда використовує широкий спектр маніпулятивних

технік, які виходять за межі простого поширення неправдивої інформації. Серед них:

- створення альтернативної реальності: російські медіа будують власну версію подій, яка часто суперечить фактам. Це дозволяє їм маніпулювати сприйняттям аудиторії та підривати довіру до інших джерел інформації.
- розмивання відповідальності: росія часто перекладає відповідальність за свої дії на інших, використовуючи наративи про те, що вона є жертвою агресії. Це дозволяє їй уникнути міжнародної ізоляції та мобілізувати внутрішню підтримку.
- посилення внутрішніх суперечностей: російська пропаганда підкреслює існуючі розбіжності в українському суспільстві, розпалюючи конфлікти та підриваючи єдність.
- використання емоцій: російські пропагандисти часто апелюють до емоцій, таких як страх, гнів і невдоволення, щоб маніпулювати поведінкою людей.
- створення образу ворога: росія створює образ зовнішнього ворога, який нібито загрожує її існуванню. Це дозволяє мобілізувати населення на підтримку агресивної політики.

Наслідки російської пропаганди

- Підрив довіри до інституцій: російська пропаганда підриває довіру до української влади, міжнародних організацій та західних країн.
- Поширення дезінформації: фейкові новини та маніпулятивні наративи ускладнюють отримання достовірної інформації.
- Поляризація суспільства: російська пропаганда посилює розкол у суспільстві, підриваючи національну єдність.
- Створення перешкод для міжнародної підтримки: російські наративи використовуються для дискредитації міжнародних зусиль щодо підтримки України.

Випадок з Бучанською різаниною яскраво демонструє, як російська

пропаганда працює. Незважаючи на численні докази воєнних злочинів, російські медіа та деякі західні аналітики намагалися висвітлити ці події як провокацію. Така маніпуляція свідчить про те, що російська пропаганда готова використовувати будь-які засоби, аби підірвати довіру до міжнародних інституцій і захистити свою репутацію [68].

Оцінка ефективності ведення росією інформаційної війни залишається неоднозначною. Хоча цифри свідчать про широке поширення російської пропаганди, визначити її реальний вплив на суспільну свідомість та поведінку людей досить складно. Російська сторона фокусується на кількісних показниках, таких як охоплення аудиторії, проте якісний аналіз впливу залишається складним завданням. Адже кількість переглядів не завжди корелює зі зміною поглядів.

Одним із ключових досягнень росії стала здатність впливати на міжнародну дискусію та формувати глобальну думку. Постійно просуваючи певні наративи і придушуючи інші, росія маніпулює громадською думкою та впливає на процес прийняття рішень. Наприклад, постійний наратив про можливу ескалацію конфлікту використовується для стримування західних країн від надання значної підтримки Україні.

Іншою важливою тактикою є розсіяння розбрату та поділу в цільових верствах суспільства. Експлуатуючи існуючі соціальні та політичні протиріччя, російська дезінформація послаблює згуртованість суспільства і підриває їхню здатність ефективно реагувати на зовнішні загрози.

Маючи довгу історію використання інформації як зброї, росія і її дезінформаційні кампанії часто є високотехнологічними та добре фінансованими. Адаптуючись до мінливих обставин і навчаючись на попередніх помилках, росія здатна підтримувати свій вплив, незважаючи на невдачі на полі бою [69].

Важливо розуміти, що вплив дезінформації може бути делікатним і довготривалим. Навіть якщо спочатку результати можуть бути не очевидними, кумулятивний ефект дезінформаційних кампаній може мати значний вплив на громадську думку та політичні рішення.

Прикладом успіху російської пропаганди є відкладення військової допомоги Україні. Як зазначив А. Старосек з Molfar, Росія досягла більшого успіху, відклавши надання військової допомоги, ніж повністю зупинивши її. Це свідчить про здатність Росії маніпулювати сприйняттям загрози та впливати на рішення союзників України [70].

Російська інформаційна війна є складним і багатогранним явищем, яке вимагає комплексного підходу для протидії. Важливо розуміти, що російська пропаганда – це не просто поширення неправдивої інформації, а цілеспрямована атака на суспільну свідомість. Для ефективної протидії пропаганді необхідно розвивати медіаграмотність населення, підтримувати незалежні медіа та міжнародну співпрацю.

Але поки що рівень контрпропаганди в Україні порівняно невисокий. Наша держава робить не достатньо у відповідь на численні та регулярні пропагандистські заходи російського агресора. Росія використовує наступальні механізми впливу, створюючи великий пласт брехні, фейків, спеціально спланованих телевізійних новин та політичних ток-шоу. Україна ж займає оборонну позицію, відповідаючи на закиди агресора контрпропагандистськими матеріалами, нечисленними журналістськими розслідуваннями, блогами, авторськими матеріалами.

3.3. Впровадження комплексної стратегії протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам

Аналіз досвіду Німеччини, Австралії та Польщі у боротьбі з ворожою пропагандою дозволяє виокремити низку ефективних інструментів та підходів, які можуть бути адаптовані для українських реалій.

Німецька модель характеризується сильним акцентом на законодавчих

ініціативах, розвитком медіаграмотності та підтримкою незалежних медіа. Однак, навіть у Німеччині, яка має значний досвід у боротьбі з дезінформацією, залишаються певні виклики, пов'язані з використанням нових технологій та швидкістю поширення фейків [71].

Австралійський досвід демонструє ефективність проактивного підходу, заснованого на повноваженнях регулятора та співпраці з цифровими платформами. Однак, проблема дезінформації залишається актуальною, особливо в контексті впливу зовнішніх акторів [72].

Польський досвід свідчить про складність імплементації ефективних механізмів протидії дезінформації в умовах політичної поляризації та тиску на незалежні медіа [73].

Однак, враховуючи всі зазначені підходи щодо протидії пропаганді та негативним інформаційним впливам, пропонуємо запровадити в Україні комплексну стратегію протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам. Така стратегія має містити наступні складові:

1. Покращення законодавчої бази:

- Розробка закону про протидію дезінформації: цей закон має чітко визначити поняття дезінформації, відповідальність за її поширення, а також передбачити механізми моніторингу, виявлення та нейтралізації фейкових новин.
- Регулювання онлайн-платформ: впровадження вимог до соціальних мереж та інших онлайн-платформ щодо прозорості алгоритмів, маркування політичної реклами та боротьби з ботами.
- Захист журналістів та викривачів: створення безпечного середовища для журналістів, які розслідують дезінформацію, та захист їхніх прав.

2. Розвиток медіаграмотності серед населення

- Включення медіаграмотності в освітні програми: навчання дітей та молоді критично оцінювати інформацію, розпізнавати фейки та маніпуляції.
- Створення масштабних інформаційних кампаній: проведення

інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян щодо загрози дезінформації та способів її протидії.

3. Підтримка незалежних медіа

- Фінансова підтримка: надання державної підтримки незалежним медіа для забезпечення їхньої стабільності та розвитку.
- Створення мережі фактчекерів: розширення мережі фактчекерів для оперативного розвінчування фейків.

4. Поглиблення співпраці з громадянським суспільством

- Залучення громадських організацій: співпраця з громадськими організаціями, які працюють у сфері медіаграмотності та протидії дезінформації.
- Заохочення громадян до активної участі: створення платформ для громадянської участі у боротьбі з фейками.

5. Міжнародне співробітництво

- Участь у міжнародних ініціативах: активна участь у міжнародних проектах (особливо під егідою ЄС та НАТО), спрямованих на боротьбу з дезінформацією.
- Обмін досвідом з країнами: вивчення досвіду інших країн та адаптація найкращих практик до українських умов [74].

На сьогоднішній день в Україні існують дві основні структури, які займаються протидією дезінформації: Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки та Центр протидії дезінформації. Обидва центри виконують важливу роль у захисті інформаційного простору України, однак їхня діяльність має певні недоліки, пов'язані з дублюванням функцій та відсутністю єдиної координації.

Пропозиції щодо подальшого розвитку:

1. Створення єдиного координаційного центру: об'єднання зусиль обох центрів у рамках єдиної структури дозволить ефективніше координувати дії, оптимізувати використання ресурсів та створити синергію компетенцій. Такий центр міг би об'єднати аналітичні, комунікаційні та технічні можливості обох

організацій, що дозволило б розробляти більш комплексні та ефективні стратегії протидії дезінформації.

2. Посилення ролі громадянського суспільства: активне залучення громадських організацій, журналістів, блогерів та інших представників громадянського суспільства до процесу протидії дезінформації. Створення мережі фактчекерів, проведення тренінгів з медіаграмотності та розвиток платформ для громадської участі у виявленні та спростуванні фейків.

3. Розширення міжнародного співробітництва: активне співробітництво з міжнародними організаціями та іншими країнами, які стикаються з проблемою дезінформації. Обмін досвідом, спільні проекти та координація зусиль на міжнародному рівні дозволять ефективніше протистояти глобальним інформаційним загрозам.

4. Розвиток технологій: впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, для автоматизації процесів моніторингу інформаційного простору, виявлення фейків та аналізу великих обсягів даних.

5. Посилення медіаграмотності населення: розробка та впровадження програм з медіаграмотності для різних вікових груп, спрямованих на формування критичного мислення та здатності відрізняти факти від фейків.

6. Захист свободи слова: забезпечення балансу між боротьбою з дезінформацією та захистом свободи слова. Розробка законодавства, яке б чітко визначало поняття дезінформації та межі допустимої критики.

7. Співпраця з бізнесом: залучення бізнесу до соціальної відповідальності та співпраці з державними органами у боротьбі з дезінформацією.

Рис. 3.2 – Комплексна стратегія протидії дезінформації та деструктивним
впливам

Джерело : створено автором на основі власних напрацювань.

Не існує універсального рішення чи ідеального підходу до боротьби з дезінформацією. Жоден із розглянутих у дослідженні методів не є одночасно глибоко дослідженим, надзвичайно ефективним та легко масштабованим. Швидше за все, ефективність більшості методів залежить від багатьох факторів, які дослідники лише починають вивчати. Наприклад, точне формулювання та подача інформації в соціальних мережах можуть суттєво впливати на сприйняття користувачів, а кампанії з контрпропаганди вимагають ретельного підбору аудиторії та авторитетних джерел. Тому твердження про те, що існує єдиний і швидкий спосіб вирішення проблеми пропаганди, слід розглядати з обережністю [75].

Політики повинні ставити перед собою реалістичні цілі. Дезінформація –

це давнє явище, яке глибоко вкорінилося в суспільстві та пов'язане зі складними соціальними, політичними та економічними процесами. Її поширення обумовлене як попитом, так і пропозицією. З одного боку, деякі учасники інформаційного простору мають потужні стимули для поширення дезінформації, а з іншого – люди часто схильні вірити в те, що підтверджує їхні погляди. Хоча існують ефективні способи боротьби з цим явищем, повністю подолати дезінформацію за короткий час неможливо. Обмежені ресурси, недостатність знань, політичні обмеження та недовіра громадян до інституцій – все це ускладнює швидке вирішення проблеми.

Довгострокові структурні реформи заслуговують на більшу увагу. Хоча в демократіях реалізується багато різних політик протидії дезінформації, надмірна увага приділяється найконкретнішим, найшвидшим і найпростішим діям. Наприклад, платформи, уряди та дослідники регулярно потрапляють у заголовки новин за оголошення про виявлення або заборону іноземних та інших неправдивих новин. Проте такі дії, хоч і корисні, зазвичай мають вузький вплив. Натомість більш амбітні, але повільніші зусилля з відродження місцевої журналістики та підвищення медіаграмотності (серед інших можливостей) привертають менше уваги, незважаючи на обнадійливі дослідження щодо їхніх перспектив.

Також слід не забувати про те, що протидія дезінформації не завжди є аполітичною. Ті, хто працює над зменшенням поширення та впливу дезінформації, часто бачать себе як незацікавлених експертів та технократів, які діють поза політичними дебатами, не прагнучи, та не використовуючи політичну владу. Дійсно, такі дії, як видалення неправдивих новин у соціальних мережах, більш-менш політично нейтральні. Але інші зусилля, такі як кампанії з контраргументації, які використовують вигадки чи емоційні апеляції для конкуренції з хибними ідеями на наративному та психологічному рівні, може бути з важко відрізнити від традиційної політичної пропаганди. Зрештою, будь-які інституційні зусилля з оголошення того, що є правдою, а що є хибним, і

підтримки такими заявами влади, ресурсами чи престижем, передбачають певну претензію на вагу в політикумі і, отже, можуть розглядатися як такі, що мають політичне значення (з відповідними наслідками). Заперечення цієї реальності ризикує спонукати до надмірної самовпевненості або спровокувати негативну реакцію, що як нам відомо поглиблює недовіру між владою та народом [76].

Ефективна протидія дезінформації в Україні вимагає постійної адаптації до швидкозмінного інформаційного ландшафту. Швидкість поширення фейків, використання нових технологій для маніпуляції громадською думкою та політична поляризація суспільства створюють серйозні виклики. Подолання цих труднощів потребує комплексного підходу, який включає як розвиток технологічних інструментів для виявлення та нейтралізації дезінформації, так і посилення медіаграмотності населення, та зміцнення довіри до надійних джерел інформації. Тільки за умови тісної співпраці державних органів, громадянського суспільства та міжнародних партнерів можна забезпечити інформаційну безпеку України та протистояти спробам підриву її суверенітету.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі запропоновано обґрунтування контрпропаганди як інструмента інформаційної війни, її застосування органами публічної влади у протидії інформаційним впливам та пропозиції щодо напрямів розвитку. На основі проведеного дослідження сформульовано наступні висновки:

1. На основі проведеного аналізу наукової літератури з'ясовано сутність базових понять дослідження: «інформаційна війна», «пропаганда», «контрпропаганда».

Інформаційна війна – це комплекс заходів, спрямованих на отримання інформаційної переваги над противником. Вона включає в себе контроль власного інформаційного простору, захист доступу до власної інформації, а також активне збирання, використання та маніпулювання інформацією противника., Інформаційна війна передбачає цілеспрямоване руйнування інформаційних систем супротивника та перешкоджання вільному обміну інформацією на теренах ворожої держави.

Сучасні інформаційні війни використовують широкий спектр інструментів, від простих ботів, що поширюють масові повідомлення, до складних алгоритмів deepfake, які дозволяють створювати фальшиві відео та аудіозаписи. Ідеальним середовищем для поширення дезінформації в сучасних умовах є соціальні мережі, оскільки вони дозволяють досягти великої аудиторії в найкоротші терміни. Крім того, кібератаки на критичну інфраструктуру та втручання у виборчі процеси стали потужними інструментами дестабілізації суспільств і підриву довіри до державних інститутів.

Цілі інформаційних війн різноманітні: дестабілізація суспільства, маніпуляція громадською думкою, втручання у внутрішні справи інших країн, економічний шантаж. Наслідки ж можуть бути катастрофічними: поляризація суспільства, підрив довіри до інститутів влади, ерозія демократії, глобальна

нестабільність.

Під пропагандою пропонуємо розуміти цілеспрямоване поширення інформації, яка може включати факти, аргументи, чутки, напівправду чи пряму брехню, з метою вплинути на громадську думку. Найчастіше вона поширюється засобами масової інформації.

Контрпропаганда – це форма комунікації, яка складається з різних повідомлень та способів їх поширення, які використовуються для протидії пропаганді, яка прагне вплинути на дії чи погляди цільової аудиторії. Контрпропаганда вирізняється такими характеристиками: як обґрунтованість на правді, зрозумілість та швидкість реагування.

Інформаційна війна – це сучасний вид боротьби, який використовує інформацію як зброю. Її цілями є дестабілізація суспільств, маніпуляція громадською думкою та підриг довіри до державних інститутів. Пропаганда є одним з основних інструментів інформаційної війни, а контрпропаганда – засобом протидії. Ефективна контрпропаганда повинна бути обґрунтованою, зрозумілою та оперативною. Сучасні інформаційні війни використовують широкий спектр інструментів для поширення дезінформації.

2. Проаналізовано досвід застосування інструментів контрпропаганди органами публічної влади у протидії інформаційним впливам в Україні та з'ясовано, що в державі розроблено багатoshарову систему захисту інформаційного простору, яка включає раннє виявлення загрози, активну участь громадських організацій у викритті фейків, міжнародну підтримку, створення спеціалізованих державних структур для боротьби з дезінформацією, підвищення медіа грамотності населення та обмеження доступу до російських пропагандистських ресурсів.

В Україні діють спеціалізовані структури до повноважень яких належить забезпечення інформаційної безпеки держави: Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та стратегічних комунікацій України та Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки та

оборони України.

Незважаючи на досягнення, існують виклики, такі як відсутність єдиного центру управління, можливі обмеження свободи слова та необхідність постійної адаптації до нових загроз. Перспективи розвитку системи протидії дезінформації полягають у посиленні координації між різними структурами, розвитку систем моніторингу та аналізу дезінформації, подальшому підвищенні медійної грамотності населення та міжнародній співпраці.

3. Проведено порівняльний аналіз зарубіжного досвіду діяльності органів публічної влади у протистоянні інформаційним війнам. Виявлено кращі практики, зокрема, в таких країнах, як Австралія, Німеччина, де урядом надається змога громадянам розміщувати свої побажання та зауваження до певного законопроекту відразу на веб сайті уряду, та надання спеціальних повноважень щодо блокування ворожої пропаганди державним медіа. Виявлено недоліки в політиці Польщі, які пов'язані з відсутністю єдиної стратегії щодо протидії дезінформації, та надмірного контролю ЗМІ в середині країни, що спричинює зниження ефективності протидії ворожій пропаганді, та поширенню корупції. Особливу увагу приділено механізмам залучення громадянського суспільства та міжнародної спільноти до протидії дезінформації, посилення медіаграмотності населення, створення мереж фактчекерів та розвиток громадських ініціатив.

4. В Україні, на рівні держави, яка опинившись в епіцентрі інформаційної війни, розроблено комплексний підхід до протидії російській пропаганді та дезінформації.

Ключовими елементами цього підходу є:

- Інституційне зміцнення: створення спеціалізованих державних органів, таких як Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки та Центр протидії дезінформації, що дозволило координувати зусилля з протидії дезінформації на державному рівні.

- Міжнародна співпраця: активна співпраця з міжнародними партнерами, зокрема, з країнами Заходу, забезпечила фінансову та експертну підтримку, а

також сприяла обміну досвідом у боротьбі з дезінформацією.

- Розвиток медійної грамотності: систематичні кампанії з підвищення медійної грамотності населення дозволяють українцям критично оцінювати інформацію та розпізнавати маніпуляції.

- Блокування пропагандистських ресурсів: заборона доступу до російських телеканалів та соціальних мереж, які поширюють дезінформацію, обмежила вплив ворожої пропаганди на українське суспільство.

- Контрпропаганда з власних наративів: активне поширення власних наративів, які мають протистояти російській пропаганді, дозволяє формувати позитивний імідж України та підривати довіру до російських джерел інформації.

- Залучення громадянського суспільства: активна участь громадських організацій у викритті фейків та поширенні достовірної інформації є важливим компонентом протидії дезінформації.

- Інтеграція інформаційної війни в загальну стратегію оборони: співпраця з військовими дозволяє ефективніше протидіяти ворожій пропаганді та захищати інформаційний простір країни.

Основними принципами протидії ворожій пропаганді російської федерації в Україні є:

- Раннє виявлення загрози: Україна почала діяти ще до повномасштабного вторгнення, що дозволило запобігти поширенню багатьох дезінформаційних наративів.

- Комплексний підхід: застосування різноманітних інструментів для протидії дезінформації, що забезпечує більш ефективні результати.

- Гнучкість: здатність адаптуватися до постійно змінюваної інформаційної ситуації та нових тактик ворога.

- Співпраця: тісна взаємодія державних структур, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

В Україні розроблено ефективну систему протидії російській пропаганді,

яка базується на комплексному підході та залученні широкого кола учасників. Цей досвід може бути корисним для інших країн, які стикаються з подібними викликами.

5. На основі теоретичних положень та аналізу практичних кейсів розроблено комплексну стратегію протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам. Стратегія включає такі компоненти: створення єдиного координаційного центру, посилення ролі громадянського суспільства, розширення міжнародного співробітництва, розробка технологій, підвищення медіаграмотності, захист свободи слова (рис. 3.2). Представлена стратегія демонструє глибоке розуміння складності проблеми дезінформації та пропонує широкий спектр заходів для її подолання. Вона базується на досвіді інших країн та адаптована до українських реалій. Особливо цінним є акцент на:

- комплексності підходу: стратегія охоплює законодавчі, освітні, технологічні та міжнародні аспекти проблеми.
- ролі громадянського суспільства: підкреслюється важливість залучення громадських організацій та активної участі громадян.
- необхідності міжнародної співпраці: стратегія передбачає активну участь України в міжнародних ініціативах.

Розроблено пропозиції щодо розвитку та впровадження технологій контрпропаганди в Україні.

1. Персоналізована медіаграмотність:

- сегментація аудиторії: розробка програм медіаграмотності з урахуванням різних цільових аудиторій (діти, молодь, дорослі, люди похилого віку) та рівнів цифрової грамотності.
- партнерство з інфлюенсерами: залучення популярних блогерів і лідерів думок для поширення знань про медіаграмотність серед широкої аудиторії.

2. Посилення ролі технологій:

- розробка українських інструментів для виявлення фейків: створення національних розробок, які враховуватимуть особливості української мови та культурного контексту.

- співпраця з технологічними компаніями: залучення ІТ-компаній до розробки інструментів для виявлення фейків та моніторингу інформаційного простору.

3. Захист психічного здоров'я:

- психологічна підтримка: розробка програм психологічної підтримки для людей, які постраждали від дезінформації або стали жертвами кібербулінгу.

- програми з підвищення стійкості до маніпуляцій: навчання людей, як протистояти емоційному тиску та маніпулятивним прийомам, які використовують пропагандисти.

4. Співпраця з освітніми закладами:

- впровадження медіаграмотності в освітні програми: розробка навчальних матеріалів та методичних посібників для вчителів.

- створення мережі шкільних медіацентрів: створення платформ для обміну досвідом між вчителями та учнями, а також для проведення конкурсів та інших заходів з медіаграмотності.

5. Моніторинг та оцінка ефективності:

- система індикаторів: розробка системи індикаторів для оцінки ефективності стратегії та її окремих компонентів.

- регулярний моніторинг інформаційного простору: постійний аналіз інформаційного поля для виявлення нових трендів та загроз.

6. Міжнародний обмін досвідом:

- створення міжнародної платформи: створення онлайн-платформи для обміну досвідом між експертами з різних країн.

- участь у міжнародних дослідженнях: активна участь у спільних дослідницьких проектах з іншими країнами.

Впровадження стратегії протидії пропаганді та деструктивним інформаційним впливам має враховувати ключові виклики і вимагає відповідного реагування на них, зокрема:

- швидкість поширення дезінформації, що вимагає постійного оновлення інструментів та методів боротьби з нею.
- політична поляризація: пошук консенсусу щодо основних принципів боротьби з дезінформацією.
- захист свободи слова: забезпечення балансу між боротьбою з дезінформацією та захистом свободи вираження поглядів.
- фінансування: забезпечення стабільного фінансування заходів з протидії дезінформації.

Представлена стратегія є важливим кроком у напрямку протидії дезінформації в Україні. Її успішна реалізація вимагає спільних зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Постійний моніторинг ситуації та адаптація стратегії до нових викликів є ключовими факторами успіху

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близнюк А. С. Пропаганда та контрпропаганда в умовах сучасної гібридної війни (2015). *LIBNAS LIBRARY PORTAL OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE*. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nzizh_2015_60_9 (дата звернення: 04.10.2024). *Propaganda Techniques. Virtual English Notebook*. – URL: <https://sites.google.com/site/thevirtualenglishnotebook/propagandatechniques>.
2. Біблія (Огієнко)/Книги Старого Заповіту (650 до н.е). Вікіджерела. *Вікіджерела* – *вільна бібліотека*. URL: [https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Огієнко\)/Книги_Старого_Заповіту](https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Огієнко)/Книги_Старого_Заповіту) (дата звернення: 01.11.2024).
3. Жадько В. О. Гібридна війна і журналістика, проблеми інформаційної безпеки (2018). *Національний Педагогічний Університет імені М. П. Драгоманова*. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052980.pdf> (дата звернення: 04.10.2024).
4. Муссоліні Б. Моє життя – Беніто Муссоліні (1928). *Видавництво Фоліо*. URL: https://folio.com.ua/books/Moie-zhittya?srsltid=AfmBOopru2C_E1Tcz_dXF2bSFA7CO4YprUsgp7rGGu4B8kjuGIVnU_S-I (дата звернення: 20.11.2024).
5. Волянчук О.С. Меморіальна пропаганда: спроба концептуалізації поняття (2018). *Головна сторінка DSpace*. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25251/16.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 04.10.2024).

6. Белкін Л. М., Юринець Ю. Л., Сопілко І. М. Спростування на підставі картографічних даних створення України за рахунок «історичних російських земель» як напрям контрпропаганди під час агресії російської федерації проти України (2022). *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/362107718_counterpropaganda_vs_propaganda_in_the_conditions_of_large-scale_armed_invasion_of_the_russian_federation_in_ukraine (дата звернення: 04.10.2024).
7. Юринець Ю. Л., Сопілко І. М. Дослідження проблем інформаційної безпеки України на засадах міждисциплінарного підходу: соціологія, психологія, право (2020). URL: http://lsej.org.ua/7_2020/79.pdf (дата звернення: 04.10.2024).
8. Лукашенко А. І. Ментальні структури агресора в інформаційній війні на прикладі Російської Федерації: погляд із минулого в сучасність, виклики західному суспільству (2019). *Репозитарій Національного Авіаційного Університету: Home*. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/42850> (дата звернення: 04.10.2024).
9. Назар М. М., Мещеряков Д. С. Когнітивна карта російської пропаганди в Україні: ключові позиції (2017). *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710506/1/Nazar%20MM,%20Mescheryakov%20DS.%20Kohnityvna%20karta%20rosiyskoyi%20propahandy%20v%20ukrayini%20klyuchovi%20pozytsiyi.pdf> (дата звернення: 04.10.2024).
10. Прокопенко Б. В. Маніпулятивні технології в інформаційній війні: проблеми захисту (2017). *eSSPU Institutional Repository :: Головна*. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/694d398f-a29b-4acc-b7cc-a306563f4203> (дата звернення: 04.10.2024).. № 1(15). С. 99–109.
11. Garrison W. Information operations and counter-propaganda: making a weapon of public affairs (1999). URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA363892.pdf> (date of access: 04.10.2024).

12. Papadakis K. Digital propaganda, counterpublics and the disruption of the public sphere: the finnish approach to building digital resilience (2020). *ORA - Oxford University Research Archive*. URL: https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:0a3d6971-98af-4603-afa4-30a5abbec07b/download_file?safe_filename=Bjola_and_Papadakis_2020_Digital_propaganda.pdf&file_format=application/pdf&type_of_work=Journal+article (date of access: 04.10.2024).
13. Іванова Н.О Контрпропаганда в контексті протидії загарбницьким діям РФ та збереження психічного здоров'я українців (2023). *Habitus*. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/54-2023/21.pdf> (дата звернення: 04.10.2024).
14. Robin M. European anti-propaganda policies. *La Fondation Robert Schuman le centre de recherches et d'études sur l'Europe* (2017). URL: <https://server.www.robert-schuman.eu/storage/en/doc/questions-d-europe/qe-665-en.pdf> (date of access: 04.10.2024).
15. Емер де Ваттель. The Law of Nations (LF ed.) | Online Library of Liberty. *Online Library of Liberty* (1797). URL: <https://oll.libertyfund.org/titles/whatmore-the-law-of-nations-lf-ed> (date of access: 01.11.2024).
16. Драбюк С.С Пропаганда та її види, шляхи протидії пропаганді (2022). *Аналітично-порівняльне правознавство*. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/30.pdf> (дата звернення: 04.10.2024).
17. Гаргаун Я. О., Тулупніков Д. Я. Пропаганда і дезінформація в російських та українських медіа: інформаційні технології у конфлікті (2024). *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/381527752_Propaganda_i_dezinformacia_v_rosijskih_ta_ukrainskih_media_informacijni_tehnologii_u_konflikti (дата звернення: 04.10.2024).
18. Ромерштайн Г. 'The Attack on I.F. Stone': An Exchange | Herbert Romerstein. *The New York Review of Books*.

URL: <https://www.nybooks.com/articles/1992/12/03/the-attack-on-if-stone-an-exchange/> (date of access: 07.11.2024).

19. Малик І. С. Механізми протидії негативним впливам інформаційної пропаганди (2017). *Academic Journals and Conferences* |. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4458/malik0.pdf> (дата звернення: 04.10.2024).

20. Павлов Д. М. Специфіка здійснення контрпропагандистських політичних технологій (2016). *ICI Journals Master List*. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/403492.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

21. Салата О. О. Листівки як інформаційно-психологічний засіб боротьби під час війни Німеччини проти ссср (2007). *Coming soon*. URL: https://history-pages.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/10/28_21_Salata.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

22. Горохівський П. С. Використання елементів контрпропаганди на уроках історії України (2022). *Бібліотека УДІІУ ім. Павла Тичини*. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2022/1/3.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

23. Жак Ейюль. *The Technological Society*. *Google Books* (1964). URL: https://books.google.com.au/books/about/The_Technological_Society.html?id=xmtZAAAAMAAJ&redir_esc=y (date of access: 20.11.2024).

24. Авейранова А. О. Мистецтво як засіб пропаганди та контрпропаганди в умовах російської агресії. Уукраїнознавчий альманах (2018). *Українознавчий альманах*. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/292> (дата звернення: 10.10.2024).

25. Сабадаш Ю. Д., Пахоменко С. В. Сучасні мас-медіа як засоби пропаганди та контрпропаганди (на прикладі конфлікту на донбасі) (2017). *eIR MSU: Головна сторінка*.

URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/788/1/suchasni_mas-media.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

26. Громовий В. К. Вчителів треба захищати від пропаганди (2017). URL: <https://osvita.ua/blogs/54473/> (дата звернення: 10.10.2024).

27. Касьянов Г. О., Смолій В. С., Толочко О. Я., Україна в російському історичному дискурсі: проблеми дослідження та інтерпретації (2013). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kasianov/Ukraina_v_rosiiskomu_istorychnomu_dyskursi_problemy_doslidzhennia_ta_interpretatsii.pdf?PHPSESSID=9gukpvis0tg2nb17fhhbvn2rc6 (дата звернення: 10.10.2024).

28. Правовий досвід країн ЄС у сфері протидії поширенню фейкової інформації. *офіційний сайт KHEU*. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1089343/mod_resource/content/1/ (дата звернення: 07.11.2024).

29. Heinrich Böll Stiftung. Drowning in disinformation: how homegrown state-sponsored disinformation threatens EU democracy (2021) | Heinrich Böll Stiftung | Brussels office - European Union. *Heinrich Böll Stiftung | Brussels office - European Union*. URL: <https://eu.boell.org/en/homegrown-disinformation> (date of access: 01.11.2024).

30. Desinformation in den sozialen Medien - Gefahr vor allem durch (2021) Messenger-Dienste. *Deutschlandfunk*. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/desinformation-in-den-sozialen-medien-gefahr-vor-allem-100.html> (date of access: 01.11.2024).

31. Disinformation and propaganda: impact on the functioning of the rule of law and democratic processes in the EU and its Member States – 2021 update – European Sources Online. *European Sources Online*. URL: <https://www.europeansources.info/record/desinformation-and-propaganda-impact-on-the-functioning-of-the-rule-of-law-and-democratic-processes-in-the-eu-and-its-member-states-2021-update/> (date of access: 01.11.2024).

32. New ACMA powers to combat misinformation and disinformation. *Department of Infrastructure, Transport, Regional Development, Communications and the Arts* (2023). URL: <https://www.infrastructure.gov.au/have-your-say/new-acma-powers-combat-misinformation-and-disinformation> (date of access: 01.11.2024)

33. Report to government on the adequacy of digital platforms' disinformation and news quality measures (2023). *Australian Government*. URL: <https://www.acma.gov.au/report-government-adequacy-digital-platforms-disinformation-and-news-quality-measures> (date of access: 01.11.2024).

34. Communications Legislation Amendment (Combating Misinformation and Disinformation) Bill 2023. *Australian Government*. URL: <https://www.infrastructure.gov.au/department/media/publications/communications-legislation-amendment-combating-misinformation-and-disinformation-bill-2023> (date of access: 01.11.2024).

35. Przeciwdziałanie dezinformacji w Polsce (2022). *Fundacja Forum Bezpieczeństwa*. URL: https://fffb.org.pl/wp-content/uploads/2023/02/Raport_Przeciwdzialanie_dezinformacji.pdf (date of access: 01.11.2024).

36. Wachowiec P. Minister Ziobro w poszukiwaniu prawdy. Analizujemy rządowy projekt ustawy o wolności słowa (2021). *OKO.press – Informacje, analizy, śledztwa, reportaże, fact-checkingi*. URL: <https://oko.press/analizujemy-rzadowy-projekt-ustawy-o-wolnosci-slowa> (date of access: 01.11.2024).

37. Marcin Wolski. "We made propaganda worse than under communism," admits Polish state TV star after election failure (2023). *Notes From Poland*. URL: <https://notesfrompoland.com/2023/10/18/we-made-propaganda-worse-than-under-communism-admits-polish-state-tv-star-after-election-failure/> (date of access: 01.11.2024).

38. Малик Я. Д., Інформаційна війна і Україна (2019). URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk15/fail/Malyk.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

39. Сучасна війна: гуманітарний аспект: збірник матеріалів (25–26 травня 2021 р.). : V Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»: збірник матеріалів (25–26 травня 2021 р.). Харків: Факт, 2021. 217 с. URL: <https://hups.mil.gov.ua/assets/doc/science/stud-conf/suchasna-viina-2022-VI.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

40. Фейки на уроках історії: як навчити українських учнів критично мислити (2021). URL: <https://iprosvita.com/fejky-na-urokakh-istorii-iak-navchyty-ukrainskykh-uchniv-krytychno-myslyty/> (дата звернення: 20.10.2024).

41. Даценко А. І. Методично-організаційні аспекти впровадження заходів протидії російській пропаганді та дезінформації (2021). *Вісник Львівського університету*. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/35_2021/22.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

42. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації» при Раді національної безпеки і оборони України» : Указ Президента України від 19 березня 2021 р. № 106/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421> (дата звернення: 10.04.2024).

43. Пєвцов Г. Ю., Залкін С. Ф., Сідченко С. В., Хударковський К. А. Інформаційно-психологічні операції: планування, протидія, технології : монографія. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2020. 252 с. URL: <https://hups.mil.gov.ua/assets/uploads/library/nadhodzheniya/lypen-veresen-2020/pdf/11.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

44. Методичні матеріали з воєнно-ідеологічної підготовки (2024). URL: <https://jurkniga.ua/contents/zbirnik-metodichnikh-rekomendatsiy-zbroynikh-sil-ukraini.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

45. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)": Указ Президента України від 15 травня 2017 р. №133/2017. Офіційне інтернет-представництво Президента України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850> (дата звернення: 07.11.2024).

46. Danishevskia K. Russians spreading deepfakes with Ukraine's top officials: How to distinguish lies (2023). *RBC-Ukraine*. URL: <https://newsukraine.rbc.ua/news/russians-are-spreading-deepfakes-with-ukraine-1699442500.html> (date of access: 02.11.2024).

47. Ukraine Support Tracker - A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine (2024). *Kiel Institute*. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker> (date of access: 02.11.2024).

48. Левада Ю. The conflict with Ukraine: key indicators, responsibility, reasons for concern, the threat of a clash with NATO and the use of nuclear weapons (2023). *Левада-Центр: Від думок – до розуміння*. URL: <https://www.levada.ru/en/tag/ukraine/> (date of access: 02.11.2024).

49. Detector Media team. Media literacy index of Ukrainians: 2020- 2022. *Detector Media*. URL: <https://en.detector.media/post/media-literacy-index-of-ukrainians-2020-2022-short-presentation> (date of access: 02.11.2024).

50. How Russian propaganda uses corruption in Ukraine to achieve its goals (2023). *#DisinfoChronicle. Кремлівська дезінформація щодо військового наступу на Україну - Детектор медіа*. URL: <https://disinfo.detector.media/en/post/how-russian-propaganda-uses-corruption-in-ukraine-to-achieve-its-goals> (date of access: 02.11.2024).

51. Statement of intent on closer collaboration between Ukraine and Sweden in the areas of civil protection and national resilience (2024). *Regeringskansliet*. URL: <https://www.government.se/swedish-treaty-series/2024/11/statement-of-intent-on->

[closer-collaboration-between-ukraine-and-sweden-in-the-areas-of-civil-protection-and-national-resilience/](#) (date of access: 02.11.2024).

52. Підхід НАТО у галузі боротьби з дезінформацією (2023). NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_219728.htm?selectedLocale=uk (дата звернення: 02.11.2024).

53. Дереворит «Воля народам, воля людині» (варіант 1) (2021). *Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20210214201915/http://www.avr.org.ua/viewDoc/27622> (дата звернення: 01.11.2024).

54. Foreign interference in all democratic processes in the European Union (2019). TA MAF. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0064_EN.pdf (date of access: 08.10.2024).

55. EU strategic communication to counteract anti-EU propaganda by third parties (2019). TA *European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.pdf (date of access: 08.10.2024).

56. European Counter Terrorism Centre - ECTC | Europol (2016). *Europol*. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc> (date of access: 08.10.2024).

57. Факти проти вигадок: російська дезінформація про Україну. *U.S Department of State*. URL: <https://www.state.gov/факти-проти-вигадок-російська-дезінф/> (дата звернення: 07.11.2024).

58. Learn to Discern in Education (L2D-Ed): Strengthening Resilience to Disinformation and Manipulation (2022). *IREX*. URL: <https://www.irex.org/project/learn-discern-education-l2d-ed-strengthening-resilience-disinformation-and-manipulation> (date of access: 10.10.2024).

59. Про внесення зміни до статті 9 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» щодо протидії ворожій пропаганді та покращення інформаційного забезпечення

громадян України, постраждалих внаслідок воєнних дій, місцем проживання яких є територія Донецької та Луганської областей, де органи державної влади України здійснюють свої повноваження : Закон України від 18 вересня 2018 р. № 2544-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 43, ст.346. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2544-19> (дата звернення: 04.10.2024).

60. Ukrinform. РНБО створила Центр протидії дезінформації (2021). *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3206454-rnbo-stvorila-centr-protidii-dezinformacii.html> (дата звернення: 02.11.2024).

61. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації» при Раді національної безпеки і оборони України».: Указ Президента України від 19 березня 2021 р. № 106/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421> (дата звернення: 10.04.2024).

62. Ukrinform. Центр протидії дезінформації розпочав роботу (2021). *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3222362-centr-protidii-dezinformacii-rozpocav-robotu.html> (дата звернення: 02.11.2024).

63. 100 Russian Telegram channels that mimic Ukrainian ones - Центр стратегічних комунікацій (2022). *Центр стратегічних комунікацій*. URL: <https://spravdi.gov.ua/en/100-russian-telegram-channels-that-mimic-ukrainian-ones/> (дата звернення: 02.11.2024).

64. Ukrainians Increasingly Rely on Telegram Channels for News and Information During Wartime - Information Saves Lives | Internews. *Information Saves Lives | Internews*. URL: <https://internews.org/ukrainians-increasingly-rely-on-telegram-channels-for-news-and-information-during-wartime/> (date of access: 10.11.2024).

65. Бурковський П. Внутрішньополітичні події в Україні воєнного часу від лютого 2022 року, Андреас Умланд, Петро Бурковський. *Krytyka*.

URL: <https://krytyka.com/ua/articles/vnutrishnopolitychni-podiii-v-ukraini-voiennoho-chasu-vid-liutoho-2022-roku> (дата звернення: 02.11.2024).

66. Чорна О., Любов Цибульська: Російська культура – це блискучий троянський кінь, усередині якого танки, бомби та ракети. *detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/233707/2024-10-22-lyubov-tsybulska-rosiyska-kultura-tse-blyskuchy-troyansky-kin-useredyni-yakogo-tanky-bomby-ta-rakety/> (дата звернення: 20.10.2024).

67. Ігор Соловей: Навести порядок у соцмережах – першочергове завдання кожної країни - Центр стратегічних комунікацій. *Центр стратегічних комунікацій*. URL: <https://spravdi.gov.ua/igor-solovej-navesty-poryadok-u-soczmerezhah-pershochergove-zavdannya-kozhnoyi-krayiny/> (дата звернення: 02.11.2024).

68. Свобода Р. «Воєнні злочини і геноцид в Бучі вимагають додаткових санкцій проти Росії»: світ реагує на масові вбивства цивільних в Бучі (2022). *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/buch-henotsyd-rosiya-mizhnarodni-reaktsiyi/31784982.html> (дата звернення: 20.10.2024).

69. Ukraine Defence Ministry sets up hotline for family members of Russian soldiers (2022). *Newsfirst.lk - Sri Lanka | Latest Breaking News and Top Stories | Sirasa News*. URL: <https://www.newsfirst.lk/2022/02/27/ukraine-defence-ministry-sets-up-hotline-for-family-members-of-russian-soldiers> (date of access: 20.10.2024).

70. OSINT AI: Як Оптимізувати Своє Розслідування у 2024 році?. *OSINT-агенція Molfar*. URL: <https://molfar.com/blog/osint-ai-yak-optymizuvaty-svoe-rozsliduvannya-u-2024-roci> (дата звернення: 20.10.2024).

71. Studie zu Desinformation: Expert:innen sehen größte Gefahr für gesellschaftlichen Zusammenhalt und Radikalisierung - Vodafone Stiftung. *Vodafone Stiftung* (2021). URL: <https://www.vodafone-stiftung.de/expertenbefragung-desinformation-wahl-gesellschaft/> (date of access: 20.10.2024).

72. Communications Legislation Amendment (Combatting Misinformation and Disinformation) Bill 2023—guidance note. *Department of Infrastructure, Transport,*

Regional Development, Communications and the Arts.

URL: <https://www.infrastructure.gov.au/departments/media/publications/communications-legislation-amendment-combatting-misinformation-and-disinformation-bill-2023-guidance> (date of access: 20.10.2024).

73. MRiPS: Dyrektywa o sygnalistach zostanie wdrożona. Prace w rządzie są na ukończeniu. *Prawo.pl*. URL: <https://www.prawo.pl/kadry/co-dalej-z-polska-ustawa-wdrazajaca-dyrektywe-o-sygnalistach,523797.html> (date of access: 20.10.2024).

74. НАТО і ЄС обговорюють оборону від гібридних засобів війни. *NATO*. URL (2019): https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_164603.htm?selectedLocale=uk (дата звернення: 20.10.2024).

75. J. Michael Waller Garfield Andrew. Strategic Influence Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare (2008). *The Institute of World Politics Press Washington*. URL: https://jmw.typepad.com/files/strategicinfluenceclass_copy.pdf. (дата звернення: 7.10.2024).

76. Прорив глибокоєшелонованої оборони противника: історичний аспект (2023). *ЦВППБ*. URL: <https://defpol.org.ua/publication/proriv-glibokoeselonovanoi-oboroni-protivnika-istoricnij-aspekt> (дата звернення: 7.10.2024).

77. Ємець Д.О. Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни. Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку України. Зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції (м. Київ, 15 квітня – 19 травня 2024 р.). Київ, КНЕУ, 2024. 181 с. С. 61-64. URL: https://drive.google.com/file/d/1hWXf_GYGspFyQk38A7mWbPY0BpyURzs2/view (дата звернення: 7.11.2024).

78. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки" : Указ Президента України від 28 грудня 2021 р. № 685/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850> (дата звернення: 20.10.2024).

79. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року, № 48,.
Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата
07.11.2024). звернення:

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Контрпропаганда як інструмент інформаційних війн

Автор

Ємець Дмитрій Олегович

Науковий керівник / Експерт

д.держ.упр., проф. Карлова Валентина Володимирівна

підрозділ

кафедра національної економіки та публічного управління

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		15

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

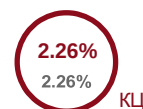
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

12543

Кількість слів

КЦ

99430

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0.html	42	0.33 %
2	https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0.html	37	0.29 %

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

УДК 657:336.221]:005.4(043)
I-66

Відповідальний за випуск:
к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Старіков О.Ю.

Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 6 від 20.06.2024 р.

Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку
I-66 **України:** зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції, 15 квітня – 19 трав-
ня 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2024. 181 с.
ISBN 978-966-926-494-7

Збірник тез укладено за підсумками студентських досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 15 квітня – 19 травня 2024 року. Доповіді здобувачів вищої освіти присвячено актуальним питанням розвитку бізнес-економіки та підприємництва, використанню кращих управлінських практик вітчизняними організаціями для відновлення і інноваційного розвитку економіки України. Розглянуто проблеми здійснення повоєнної інноваційної трансформації національної економіки, формування державної політики відродження України.

УДК 657:336.221]:005.4(043)

Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється

Ільмінський Михайло Андрійович, Копотун Олександр Анатолійович Зелений туризм як елемент підприємництва в сільських місцевостях.....	44
Харченко Вікторія Костянтинівна Інвестиції в інновації	46
Гайдамаха Дмитро Миколайович Методичні засади оцінювання капіталізації підприємства	48
Розов Роман Олексійович Вплив зміни клімату та забрудненості навколишнього середовища на економіку України	51
Ігнатенко Ольга Олександрівна Роль глобальних трендів у формуванні стратегій розвитку бізнесу в Україні.....	53
Лановенко Богдана Олександрівна Методи кількісної оцінки ризику економічного розвитку підприємства.....	55

КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ПЛАТФОРМА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Вартанов Стас Олександрович Стрес та тайм менеджмент як запорука успішної професійної діяльності в публічній сфері	59
Ємець Дмитрій Олегович Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни	61
Жабко Владислав Іванович Інституційний механізм забезпечення цифрової дипломатії в Україні	64
Жданов Максим Романович Процеси цифровізації у забезпеченні захисту прав інтелектуальної власності.....	67
Желіба Жанна Віталіївна Цифровізація публічного управління: стратегії та технології.....	68
Кецко Вадим Володимирович Медико-соціальні аспекти реалізації державної політики щодо наркотиків в Україні: проблеми та перспективи розвитку	70
Курилько Ярина Віталіївна Економічні санкції як інструмент реалізації зовнішньо-торговельної політики в умовах російсько-української війни	72
Лудан Вероніка Віталіївна Механізми публічного управління в сфері освіти	75
Медвідь Олена Іванівна Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади в умовах воєнного стану.....	78
Миколайчук Дар'я Олексіївна Відновлення енергетичної інфраструктури в Україні на засадах сталого розвитку	81
Олійник Тетяна Миколаївна Організаційно-правові засади регулювання обігу рослин роду коноплі (Cannabis) в медичній діяльності.....	84
Островерхов Владислав Андрійович Роль IT-індустрії для відновлення економіки України	86

інтенсивна взаємодія з громадськістю або вирішення складних ситуацій, це дозволяє віднести сферу публічного управління до професій, що допомагають, та які особливо схильні до професійного вигорання і емоційного виснаження. Професіонали публічної сфери часто стикаються з емоційно важкими ситуаціями, такими як конфлікти, кризові ситуації або сприйняття негативних відгуків від громадськості.

Загалом, управління стресом та підтримка психічного здоров'я важливі для попередження професійного вигорання у працівників публічної сфери.

Отже, стрес та тайм-менеджмент в публічній сфері є важливими аспектами, які допомагають забезпечити успішну професійну діяльність, зберігаючи ефективність та психічне здоров'я співробітників.

Список використаних джерел

1. Вартанова О.В., Кузнецов Д.О. Аналіз факторів професійного вигорання співробітників і здобувачів закладів вищої освіти в контексті управління благополуччям персоналу. *Економіка і суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3426> (дата звернення 30.05.2024)

2. Приходченко Л.Л., Піроженко Н.В., Кернова М.П., Синчак І.М. Технології тайм-менеджменту в управлінській діяльності державних службовців. Монографія; під заг. ред. Л.Л. Приходченко. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2021. 180 с. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/05072021.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

Ємець Д.О.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.держ.упр., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Карлова В.В.*

КОНТРПРОПАГАНДА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

У сучасному світі, де інформація стає дедалі потужнішим інструментом, інформаційні війни набувають все більшого значення. Держави, неурядові організації та навіть окремі особи використовують різні методи для маніпулювання суспільною думкою та досягнення своїх цілей. Одним із ключових інструментів у цьому арсеналі є пропаганда – цілеспрямоване поширення інформації, спрямоване на вплив думок, почуттів чи поведінку людей. Її можна використовувати для просування певних ідей, політичних планів або просто для розповсюдження розбрату та хаосу. У відповідь на пропаганду застосовується контрпропаганда – інформаційний вплив, спрямований на придушення або спростування пропаганди противника. Її можна використовувати для викриття обману, поширення правдивої інформації або просто підірвати будь-яку довіру до ворожого режиму.

Вивчення контрпропаганди як інструменту інформаційної війни є надзвичайно актуальною проблемою у сфері публічного управління та адміністрування з кількох причин:

- зростання ролі інформації у прийнятті управлінських рішень. У сучасному світі інформація є ключовим ресурсом для прийняття ефективних управлінських рішень. Пропаганда може бути використана для маніпулювання інформацією та введення в оману суб'єктів в органах влади, що може мати серйозні наслідки для суспільства;
- поширення дезінформації в публічній сфері. В епоху Інтернету це легко зробити, що робить контрпропаганду ще більш важливою, оскільки вона стає інструментом допомоги органам влади та громадськості, щоб відрізнити правду від брехні;

- ескалація інформаційних війн, які стають дедалі агресивнішими. Держави та інші актори використовують все витонченіші методи для маніпулювання суспільною думкою. Це робить контрпропаганду ще важливішою для захисту демократичних інституцій та процесів прийняття рішень.

Метою цього дослідження є вивчення контрпропаганди як інструменту інформаційної війни з метою протидії ворожій пропаганді в умовах широкомасштабного збройного вторгнення російської федерації в Україну. Дослідження буде зосереджено на таких питаннях:

- як органи влади можуть використовувати контрпропаганду для захисту суспільства від інформаційних атак?
- які етичні міркування виникають при використанні контрпропаганди органами влади?
- яким чином контрпропаганда може бути більш ефективним інструментом у протидії дезінформації?
- яку роль відіграють громадянське суспільство та ЗМІ у контрпропаганді?

Для початку уточнимо, в чому полягають завдання та роль органів публічної влади щодо протидії ворожій пропаганді (табл. 1).

Таблиця 1

Завдання та роль органів публічної влади щодо протидії ворожій пропаганді

Орган публічної влади	Роль	Завдання
1	2	3
Міністерство культури та інформаційної політики України	Розробка та реалізація державної політики в сфері інформації та медіа	Протидія дезінформації та пропаганді через підтримку національного медіа, просування української культури та інформаційних кампаній
Рада національної безпеки і оборони України	Координація і контроль національної безпеки, включаючи інформаційну безпеку	Розробка стратегій протидії інформаційним загрозам, аналіз загроз з боку пропагандистських кампаній
Служба безпеки України (СБУ)	Забезпечення державної безпеки, включаючи контррозвідувальну діяльність	Виявлення і нейтралізація інформаційних операцій, які можуть загрожувати національній безпеці
Міністерство оборони України	Захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз	Проведення інформаційних операцій для підтримки обороноздатності країни та деморалізації ворога
Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки	Підтримка комунікаційної стратегії держави та протидія дезінформації	Розробка інформаційних кампаній, аналіз медійного простору, інформування громадськості

Джерело: розроблено автором за даними [1].

Україна намагається захистити національне інформаційне поле від пропаганди російської федерації та інших недружніх країн, збільшуючи свою присутність на західному та російському інформаційному полі. Цей процес розпочали громадські активісти, митці та органи публічної влади. Контрпропаганда, як інструмент інформаційної війни, викликає ряд етичних міркувань. Її використання органами публічної влади повинне ґрунтуватися на правді, бути прозорим та підзвітним, не шкодити свободі слова. Важливо зважити ризик ескалації конфлікту та зловживання контрпропагандою.

Органи влади можуть багатьма способами використовувати контрпропаганду для захисту суспільства від інформаційних воєн – шляхом моніторингу інформаційного простору, розро-

бки та реалізації комунікаційних стратегій, залучення авторитетних та довірених осіб (релігійних лідерів, відомих особистостей, експертів) та реалізації освітніх програм з медіаграмотності серед населення.

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у виявленні та викритті дезінформації, підвищенні обізнаності про інформаційні загрози, мобілізації громадян, підтримці незалежних ЗМІ та розвитку критичного мислення. ЗМІ, зі свого боку, несуть відповідальність за надання неупередженої та достовірної інформації, розслідування та викриття дезінформаційних кампаній, забезпечення платформи для різних точок зору та дотримання високих стандартів журналістської етики.

Аналіз виміру довіри до джерел інформації за 2023 рік (рис.) свідчить, що громадяни найбільше довіряють родині та близьким друзям, також Генштабу ЗСУ разом з Офісом Президента України, але, з іншого боку, вони виявляють високий рівень довіри до соціальних мереж які містять велику кількість ворожої пропаганди, та майже ніяк не контролюються урядом. Довіра до медіа, які наразі контролюються державою залишає бажати кращого.

Дані показники чудово демонструють, в якому напрямку слід рухатись державі аби збільшити ефективність контрпропаганди використовуючи нові шляхи комунікації з населенням, або ж зміцнюючи авторитет традиційніших видів поширення інформації.

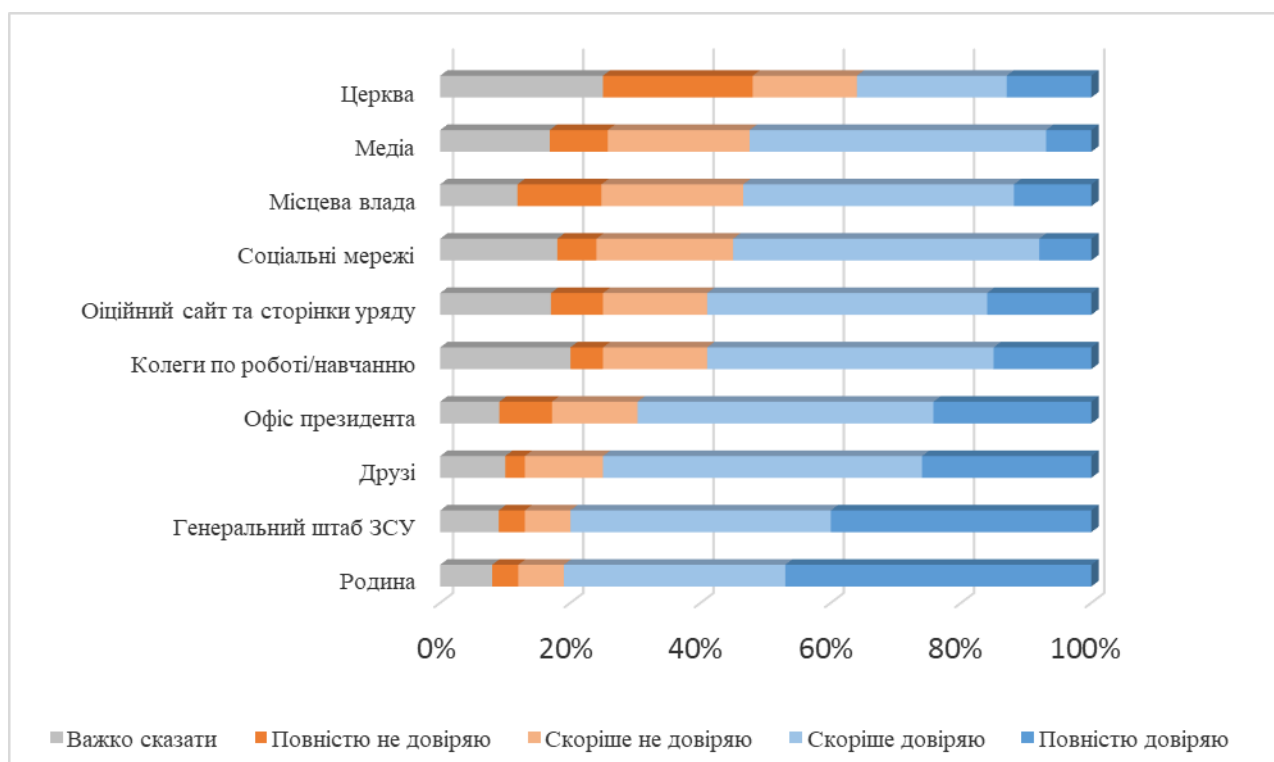

Рис. 1. Довіра до джерел інформації за 2023 рік

Джерело: побудовано автором за даними: [2].

Контрпропаганда є важливим інструментом у боротьбі в інформаційних війнах. Вона може бути використана для нейтралізації ворожої пропаганди, поширення правдивої інформації та захисту суспільства від інформаційних атак. Однак, аби контрпропаганда була ефективною, вона має базуватися на правдивості, точності та фактах. Вона також має бути ретельно спланована і реалізована, з чіткими цілями та аудиторією. Лише таким чином контрпропаганда може сприяти захисту демократії та свободи слова в сучасному світі.

Успішна протидія інформаційним війнам потребує комплексного підходу, який поєднує зусилля органів влади, громадянського суспільства та ЗМІ, ґрунтуючись на принципах етичності, прозорості та відповідальності.

Щоб зробити контрпропаганду ефективнішою, органи публічної влади мають розробити чіткі стратегії протидії ворожій пропаганді, використовувати різноманітні методи боротьби, співпрацювати з експертами, застосовувати нові технології, постійно відстежувати та оцінювати результати власної діяльності, діяльності громадянського суспільства та ЗМІ, із залученням останніх до співпраці. Також при використанні контрпропаганди можуть виникати проблеми з етичною складовою, тому необхідно дотримуватись свободи слова, діяти прозоро та чесно, формувати інформацію на основі фактів та об'єктивності.

Окрім того контрпропаганда може бути ефективнішою завдяки впровадженню декількох ключових підходів і стратегій: а саме інтегрованого підходу, який включає співпрацю органів влади з громадянським суспільством та медіа, також адаптацію повідомлень для цільової аудиторії, використання тільки перевірених джерел інформації, співпраця з міжнародними партнерами, регулярний аналіз та корекція стратегій.

Спільні дії громадянського суспільства та ЗМІ створюють синергію, що підвищує ефективність контрпропаганди, сприяючи формуванню поінформованого суспільства, здатного протистояти дезінформації та пропаганді. Завдання громадянського суспільства полягає у підвищенні медіаграмотності громадян через освітні програми та тренінги, проведення моніторингу медіапростору для виявлення дезінформації, поширення перевіреної інформації та лобювання законодавчих змін для підвищення прозорості медіа. ЗМІ мають публікувати тільки перевірену інформацію, проводити розслідування щодо джерел дезінформації, проводити просвітницькі кампанії, впливаючи на громадську думку через правдиве висвітлення подій, співпрацювати з урядом і громадянським суспільством для координації зусиль у контрпропаганді.

Список використаних джерел

1. Куц Г.М. Пріоритетні стратегії інформаційної політики у контексті національних інтересів України: ліберальний ракурс. політичне життя. 2017. № 3. С. 52–58.
2. USAID-Internews. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. InternewsInUa. 2023. С. 35. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

Жабко В. І.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.держ.упр., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Гаєвська Л. А.*

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ

Цифрова дипломатія є ключовою складовою сучасної міжнародної політики, що дозволяє державам ефективніше взаємодіяти на глобальній арені, використовуючи цифрові технології. Україна активно розвиває інституційний механізм для забезпечення цифрової дипломатії, що включає координацію діяльності державних органів, розвиток законодавчої бази, а також впровадження цифрових інструментів для комунікації та захисту інформації.

Актуальність полягає в необхідності адаптації до сучасних викликів інформаційного суспільства та глобальної кібербезпеки. Цифрова дипломатія стає важливим інструментом для зміцнення міжнародних позицій держави, протидії дезінформації та ефективної комунікації

Наукове видання

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

Видано в авторській редакції

Коректор *В. Македон*
Верстка *М. Криворученко*

Підп. до друку 03.07.2024. Формат 60×84/8.
Друк. арк. 7,54. Зам. 24-5850

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera@kneu.edu.ua